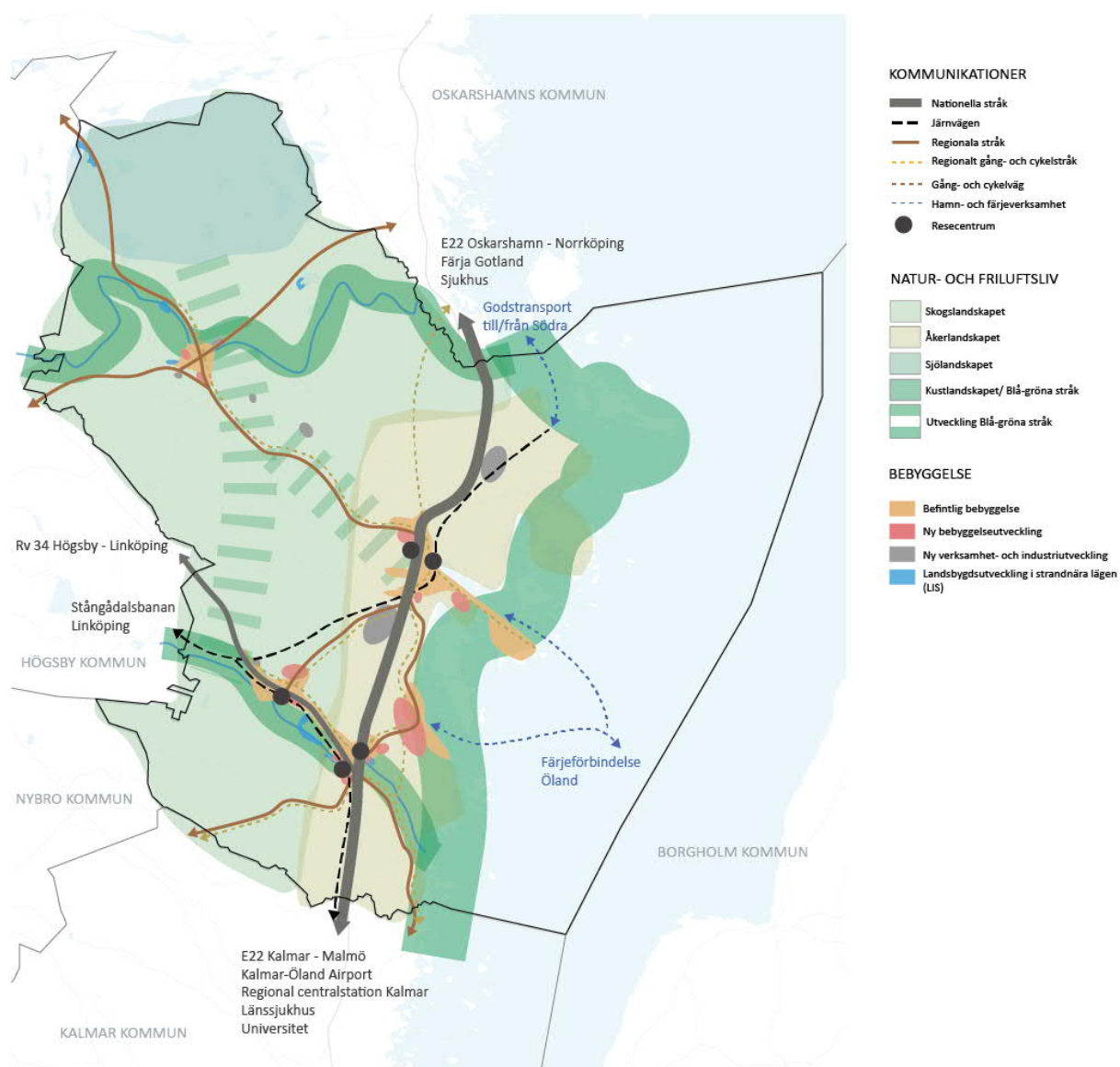

MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING (MKB)

ÖVERSIKTSPLAN MÖNSTERÅS KOMMUN

SAMRÅDSHANDLING 2022 -10-27

SAMMANFATTNING

Bakgrund och syfte

Nuvarande översiktsplan för Mönsterås kommun består av tre delar som är antagna år 2002, 2006 och 2012. Just nu pågår ett arbete med att ta fram en ny översiktsplan för Mönsterås kommun, och planen är att en ny översiktsplan ska kunna antas under årsskiftet 2023/2024.

Visionen för Mönsterås kommun i den kommande översiktsplanen är *En hållbar kommun att verka, vistas och växa i* och visar framtidsbilden av kommunens önskade utveckling till år 2040, med utblick till 2050. Visionen tar avstamp i globala, nationella och regionala mål samt formar Mönsterås kommuns utveckling utifrån dess egna förutsättningar. Visionen är uppdelad i fyra strategier som i stora drag beskriver vägen till att uppfylla visionen.

1. Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen
2. Fokusera på företag och näringsliv
3. Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund
4. Möjliggöra en hållbar och grön framtid

Översiktsplanen

Den största bebyggelseutvecklingen planeras i Mönsterås och Timmernabbens samhällen. I Mönsterås samhälle föreslås förtätning i stort för att få en tydligare sammanhållen struktur, men även två nya områden för bostadsutveckling föreslås väster om E22. I Timmernabben pekas tre bebyggelseområden ut väster om det befintliga samhället. Generellt anger översiktsplanen att bostadsbebyggelsen ska fortsätta utvecklas i kommunens fem samhällen där utvecklingstakten följer efterfrågan. Centralorten Mönsterås och serviceorterna ska ha en tydlig centrummiljö med fungerande samhällsservice. För landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) föreslås åtta mindre områden längs kommunens åar och sjöar. Verksamheter

Södra Skogsägarna är kommunens största privata arbetsgivare. Kärnverksamheten är massaproduktion men utgör också en viktig producent av grön el där fjärrvärme och tallolja som omvandlas till biodiesel framställs. För stora delar av området finns detaljplaner med fortsatt möjlighet till utbyggnad av kompletterande industri. Översiktsplanen öppnar möjligheten för ytterligare utveckling av den befintliga verksamheten. Föreslagna ytor för nya verksamhet- och industriområden i anslutning till Södras verksamhetsområde tillåter andra företag att etablera sig i dess närhet och nyttja befintlig service.

I Kronobäcks industriområde finns detaljplanelagd mark som möjliggör för verksamheter, företag och industrier med omgivningspåverkan att etablera sig. Området är viktigt för att möjliggöra verksamhetsetableringar strax utanför Mönsterås i stället för att fortsätta växa inom orten. Inför framtiden behöver det finnas ett väl tilltaget område för såväl nya etableringar som för utvecklingsmöjligheter för befintliga verksamheter. Dessa samlas med fördel i Kronobäck.

Omkring två kilometer söder om Fliseryd finns ytterligare ett större industri- och verksamhetsområde. Området är inte detaljplanelagt men översiktsplanen säkerställer mark för verksamhetens fortsatta utveckling. Vid Grimhult planeras en biogasanläggning.

I översiktsplanen anges att de blågröna kopplingarna ska stärkas i skapandet av en sammanhängande grönstruktur som sträcker sig över alla de fem samhällena och bidrar till upprätthållandet av ekosystemtjänster.

Längs E22 arbetar Mönsterås kommun för planskilda korsningar för att öka trafiksäkerheten genom Mönsterås och Ålem. Järnvägen utgör ett viktigt transportstråk och i översiktsplanen anges att kommunen vill att Stångådalsbanan ska elektrifieras. Kommunen vill också möjliggöra för ett triangelspår vid Sandbäckshult, vilket skulle möjliggöra godstrafik från Mönsterås norrut mot bland annat Oskarshamn, Hultsfred och Nässjö. Mönsterås kommun har ett väl utbyggt cykelnät som länkar samman de olika samhällena. För att erbjuda ett mer sammanhållet cykelnät föreslås sträckorna Finsjö-Habbestorp, Blomstermåla - Sandbäckshult, Ålem-Häggemåla, Ålem-Kåremo via Patamalm och Kuggås-Drakenäsvägen att utökas med trygga och säkra gång- och cykelvägar.

Nollalternativet

Ett alternativ som beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om översiktsplanen inte genomförs ska alltid finnas med. Ett sådant alternativ kallas nollalternativ. Alternativet ska spegla hur miljön påverkas av den troliga utvecklingen om den aktuella översiktsplanen inte genomförs. Det är mot nollalternativet som översiktsplaneförslaget ska bedömas.

Utgångspunkten för nollalternativet i detta fall är den nu gällande översiktsplanen samt pågående och gällande detaljplaner. Nuvarande översiktsplan för Mönsterås kommun består av tre delar, antagna år 2002, 2006 och 2012.

Effekter och konsekvenser

Överlag bidrar översiktsplaneförslaget till mellan små och måttliga positiva konsekvenser beroende på aspekt. Graden av positiva konsekvenser kan öka om föreslagna åtgärder beaktas i det kommande arbetet. Inom vissa aspekter behöver ställningstaganden kompletteras, göras tydligare eller konkretiseras för att kunna få önskvärda effekter och utgöra ett komplett underlag inför framtida detaljplan- eller bygglövsprocesser.

För nollalternativet varierar konsekvenserna av negativ grad. Allra störst negativa konsekvenser uppstår för aspekten *Klimatanpassning*, då befintlig översiktsplan i stort saknar ställningstaganden och ambitioner för hur kommunen ska arbeta med klimatrelaterade skyddsåtgärder som exempelvis ökade flöden vid skyfall. De negativa konsekvenserna beror också till stora delar av att nollalternativet saknar ställningstaganden, eller så är dessa svaga och allt för övergripande.

Översiktsplanen bedöms medverka till att de flesta av de berörda miljömålen uppnås. Inget av de berörda miljömålen motverkas.

Inom Mönsterås kommun finns ett flertal riksintresseområden för naturmiljö enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Ett flertal av de föreslagna utbyggnadsområdena för bebyggelse medför intrång eller ligger i direkt anslutning till några av riksintresseområdena. Riksintresseområden utgör känsliga och värdefulla miljöer där ny bebyggelse kan medföra negativa effekter. Påverkan kan vara antingen direkt, där värdefulla miljöer kan försvinna, eller indirekt där förutsättningar för riksintresseområde kan förändras (exempelvis genom avvattning, bullerpåverkan etcetera). Risk för negativa konsekvenser bedöms på riksintresseområdet för naturmiljö *Mönsterås skärgård* samt *Emåns*

vattensystem. Positiva konsekvenser bedöms uppstå för riksintresse för kommunikationer genom de infrastrukturåtgärder som föreslås i översiktsplaneförslaget.

I översiktsplaneförslaget anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för miljökvalitetsnormerna för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Exempelvis anges att kommunens vatten ska skyddas mot åtgärder som negativt kan påverka vattenkvaliteten, i anslutning till transporter av farligt gods och andra risk-anläggningar ska detta särskilt beaktas. Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmänplats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning så ska kommunen säkerställa att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna. Ställningstagandena visar att kommunen har en medvetenhet samt en vilja med att arbeta för förbättrade vattenförekomster.

Översiktsplaneförslaget bedöms till stora delar medföra positiva konsekvenser för de försörjande ekosystemen, såsom vattenförsörjning (dricksvatten). Odlingslandskapet, betesmark och åkermark tillhandahåller flera ekosystemtjänster varav de flesta ingår i de försörjande tjänsterna, exempelvis ekosystemtjänsten matförsörjning. Planförslaget tar i anspråk en liten del av kommunens produktiva jordbruksmark och bedöms leda till små eller obetydliga effekter på de ekosystemtjänster som jordbruksmarken tillhandahåller.

För de stödjande ekosystemtjänsterna bedöms stora positiva konsekvenser uppstå genom att översiktsplanen pekar ut grönområden, samt blå-gröna strukturer. Dessa bidrar till grön infrastruktur, arters fortplantning, födosök och spridning, samt för variationsrikedom och växelverkan mellan arterna. Nya och bevarade blå-gröna strukturer bidrar även till pollinering, vilket stärker de stödjande ekosystemtjänsterna.

Översiktsplaneförslaget medför att tillgången till grönska och natur för invånarna tryggas och förbättras genom att eftersträva tätortsnära natur samt genom att bevara befintliga grönområden och integreringen av grönytor i bebyggelsen, vilket bedöms bidra till de kulturella ekosystemtjänsterna fysisk hälsa, mentalt välbefinnande, kunskap och inspiration, social interaktion, samt kulturarv och identitet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	7
1.1	BAKGRUND	7
1.2	KOMMUNENS VISIONER	7
1.3	BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN	8
1.4	UPPFYLLET AV KRAVET PÅ SAKKUNSKAP	8
1.5	MILJÖBEDÖMNINGENS SYFTE OCH INNEHÅLL	9
2	AVGRÄNSNING AV MILJÖBEDÖMNINGEN	10
2.1	TIDSMÄSSIG AVGRÄNSNING	10
2.2	SAKMÄSSIG AVGRÄNSNING	10
2.3	GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	11
3	METOD FÖR GENOMFÖRANDE AV MILJÖBEDÖMNING	12
3.1	BEDÖMNINGSPROCESS	12
3.2	BEDÖMNINGSGRUNDER	12
3.3	METOD FÖR KUNSKAPSSAMMANSTÄLLNING OCH BEDÖMNING	12
3.4	BEDÖMNING AV PÅTAGLIG SKADA PÅ RIKSINTRESSEN	13
3.5	OSÄKERHETER	13
3.6	ÅTGÄRDER OCH ÅTGÄRDSREGLERING	14
4	GÄLLANDE PLANER OCH PROGRAM	15
5	ÖVERSIKTSPLAN OCH ALTERNATIV	18
5.1	ALTERNATIV	18
5.2	NOLLALTERNATIV	18
5.3	ÖVERSIKTSPLANENS HUVUDDRAG	19
6	MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING	24
6.1	INLEDNING OCH LÄSANVISNING	24
6.2	NATURMILJÖ	24
6.3	KULTURMILJÖ	29
6.4	REKREATION OCH FRILUFTSLIV	35
6.5	VATTEN	38
6.6	HUSHÅLLNING MED NATURRESURSER	43
6.7	MÄNNISKORS HÄLSA	45
6.8	RISK OCH SÄKERHET	48
6.9	KLIMATANPASSNING	50
6.10	KLIMATPÅVERKAN	53
7	EKOSYSTEMTJÄNSTER	58

8 KUMULATIVA EFFEKTER	60
9 MILJÖMÅL	62
10 SAMLAD BEDÖMNING AV MILJÖPÅVERKAN	67
11 FORTSATT ARBETE OCH UPPFÖLJNING	71
12 REFERENSER	72

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Nuvarande översiktsplan för Mönsterås kommun består av tre delar som är antagna år 2002, 2006 och 2012. Just nu pågår ett arbete med att ta fram en ny översiktsplan för Mönsterås kommun, och planen är att en ny översiktsplan ska kunna antas under årsskiftet 2023/2024.

WSP har på uppdrag av Mönsterås kommun arbetat fram föreliggande miljökonsekvensbeskrivning (MKB). MKB:n är en del av den miljöbedömning som görs för översiktsplanen. Arbetet med miljöbedömningen och att ta fram MKB-dokumentet har skett integrerat med planarbetet. Uppdragsansvarig hos WSP är Jessica Andersson. Kontaktpersoner på Mönsterås kommun är Kajsa Engman, planarkitekt, samt Frida Emstorp, planarkitekt.

1.2 KOMMUNENS VISIONER

Visionen för Mönsterås kommun i den kommande översiktsplanen är *En hållbar kommun att verka, vistas och växa i* och visar framtidsbilden av kommunens önskade utveckling till år 2040, med utblick till 2050. Visionen tar avstamp i globala, nationella och regionala mål samt formar Mönsterås kommuns utveckling utifrån dess egna förutsättningar. Visionen är uppdelad i fyra strategier som i stora drag beskriver vägen till att uppfylla visionen. Strategierna är en viktig del eftersom de genomsyrar hela översiktsplanen och därmed kommunens kommande utveckling. Under varje strategi beskrivs den önskade utvecklingen och målsättningen för att konkretisera visionen. Kopplade till visionen och strategierna finns tydliga ställningstaganden som kommer att redovisas tydligt i översiktsplanen.

Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen

Strategin handlar om att kommunens invånare ska trivas och känna sig trygga under hela livet i kommunen samtidigt som barnens bästa sätts i fokus. Centralorten ska knytas samman med samhällena och landsbygden genom goda kommunikationer och infrastruktur. Tillgången på bostäder, arbete och service ska upprätthållas i samhällena samtidigt som satsningar ska göras på grönområden och allmänna ytor.

Fokusera på företag och näringsliv

Strategin handlar om att säkerställa att det finns plats där företag kan etablera sig och växa på. För att möjliggöra etablering eller utveckling ska det även säkerställas att det finns lämplig infrastruktur i anslutning till verksamheterna. Kommunen värnar näringslivet och prioriterar därför ändring och framtagande av detaljplaner där detta krävs för verksamhetsetablering.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund

Strategin handlar om att se bortom de administrativa gränserna och arbeta gemensamt i hela regionen för att stärka känslan av en gemensam identitet. Ett utvecklat samarbete i Kalmarsundsregionen bidrar till att skapa mervärden för samtliga aktörer och en gemensam plattform för den fysiska planeringen. Därför ska utvecklingen av regional infrastruktur, bostads- och

arbetsmarknad samt regionala kultur, miljö, och fritidsfrågor ske i nära samarbete med de kringliggande kommunerna, Region Kalmar län samt andra berörda aktörer.

Möjliggöra en hållbar och grön framtid

Strategin handlar om att som invånare ska kunna leva ett hållbart liv i Mönsterås kommun med avseende på det vardagliga livet, resande, avfallshantering och närhet till naturen. Kommunen ska arbeta för att vara fossilbränslefri och energieffektiv med god tillgänglighet till naturen samtidigt som den biologiska mångfalden ska stärkas, både på land och i vatten. Kommunen arbetar för ett rent vatten, både vad gäller sjöar, vattendrag och kustvatten samt dagvatten och dricksvatten.

1.3 BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN

Kommunen ska göra en strategisk miljöbedömning i de fall genomförandet av översiktsplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Första steget i den strategiska miljöbedömningen är en undersökning av om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. I miljöbedömningsförordningen har dock regeringen föreskrivit att en översiktsplan alltid ska antas medföra betydande miljöpåverkan.

I Miljöbedömningsförordningen (2017:966) anges att en betydande miljöpåverkan alltid ska antas när översiktsplanen anger förutsättningar för bland annat tätortsbebyggelse, industriområden, byggande av vägar och olika anläggningar för turism och friluftsliv. Det innebär att en översiktsplan i princip alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och att en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning alltid ska göras när en översiktsplan upprättas eller ändras. Det innebär att i de allra flesta fall står det redan från början klart att ett förslag till översiktsplan omfattas av kravet på strategisk miljöbedömning, och att en undersökning därmed sällan behöver genomföras.

Mönsterås kommun har inte genomfört någon undersökning, utan översiktsplanen bedöms medföra en betydande miljöpåverkan, och därmed ska en miljökonsekvensbeskrivning upprättas enligt 6 kap miljöbalken.

1.4 UPPFYLLANDET AV KRAVET PÅ SAKKUNSKAP

Jessica Andersson, Planeringsarkitekt och specialist inom miljöbedömning och MKB, har arbetat med miljö- och hållbarhetsfrågor kring samhällsbyggnadsplanering i över tjugo år. Jessica är en av WSP:s mest erfarna personer av att leda, upprätta, samordna och granska olika konsekvensbeskrivningar enligt SMB-direktivet (direktiv 2001/42/EG) och MKB-direktivet, direktivet (2011/92/EU).

Jessica är uttalad specialist för miljöbedömningar, och ansvarar också för remissyttranden från WSP till departementet gällande premorian som rör miljöbalken och PBL. Hon har också stor erfarenhet av att hantera både Miljöbalken och PBL inom samma projekt.

1.5 MILJÖBEDÖMNINGENS SYFTE OCH INNEHÅLL

Det yttersta syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas, dvs inte enbart att beskriva konsekvenserna av planens genomförande. De metoder som används för miljöbedömningen bör således väljas både med utgångspunkt att kunna identifiera och värdera planens betydande miljöpåverkan och med avsikt att utröna vilka miljöaspekter som, och på vilket sätt dessa, bör integreras i planen för att en hållbar utveckling ska främjas.

I samband med planer och program skiljer man vanligen på begreppen miljö(konsekvens) bedömning och miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Med begreppet miljökonsekvensbeskrivning menas endast dokumentet, medan begreppet miljökonsekvensbedömning avser hela processen, inklusive samråd och att upprätta ett MKB-dokument.

2 AVGRÄNSNING AV MILJÖBEDÖMNINGEN

Enligt 6 kap. 9 och 10 §§ MB ska miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad behandlas i ett avgränsningssamråd. Avgränsningssamrådet ska ske inom ramen för samrådet i planprocessen. Samrådet för översiktsplanen måste därmed uppfylla miljöbalkens krav på avgränsningssamråd.

För att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska bli onödigt omfattande bör den begränsas till det som verkligen kan förmodas ge en betydande miljöpåverkan. Det skapar också utrymme för nödvändig fördjupning av de väsentliga aspekterna. I inledningsskedet av den strategiska miljöbedömningen bör kommunen därför analysera vad vid ett genomförande av planförslaget som kan ge upphov till betydande miljöpåverkan och avgränsa innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen efter detta.

Avgränsningen utgör miljöbedömningens inledande skede och avser ställningstaganden för fortsatt arbete med en miljökonsekvensbeskrivning för den nya översiktsplanen. Den omfattar en avgränsning av de frågor som ska behandlas, men också vilket geografiskt område som ska behandlas (bl.a. eventuella mellankommunala/regionala frågor), vilka tidsperspektiv som ska råda samt vilka alternativ som ska bedömas.

2.1 TIDSMÄSSIG AVGRÄNSNING

Tidshorisonten för översiktsplanen är bestämd till år 2040 med utblick mot år 2050. För miljökonsekvensbeskrivningen görs samma tidsmässiga avgränsning.

2.2 SAKMÄSSIG AVGRÄNSNING

Översiktsplanens tyngdpunkt ligger på det strategiska planet, vilket innebär att planen inte ska vara för detaljerad. Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning ska vara i paritet till översiktsplanen och fokusera på de väsentliga frågorna.

Förslaget till ny översiktsplan studeras både med syfte att urskilja potentiella konfliktpunkter, konsekvenser och effekter samt behov och förslag på eventuella åtgärder gällande ett antal aspekter. Vidare studeras motstridiga mål och strategier inom planen. Då resonemanget förs på en strategisk nivå görs inga jämförelser mot precisa halter eller nivåer.

Betydande miljöpåverkan av översiktsplanen orsakas främst av planerad bebyggelseutveckling, utveckling av verksamheter, centrumutveckling samt nya trafiknoder. Detta orsakar påverkan i form av buller, utsläpp av luftföroreningar, olycksrisker, hantering av dagvatten, påverkan från klimatförändringar, risk för minskad biologisk mångfald, intrång i natur- och kulturmiljöer samt i rekreationsområden.

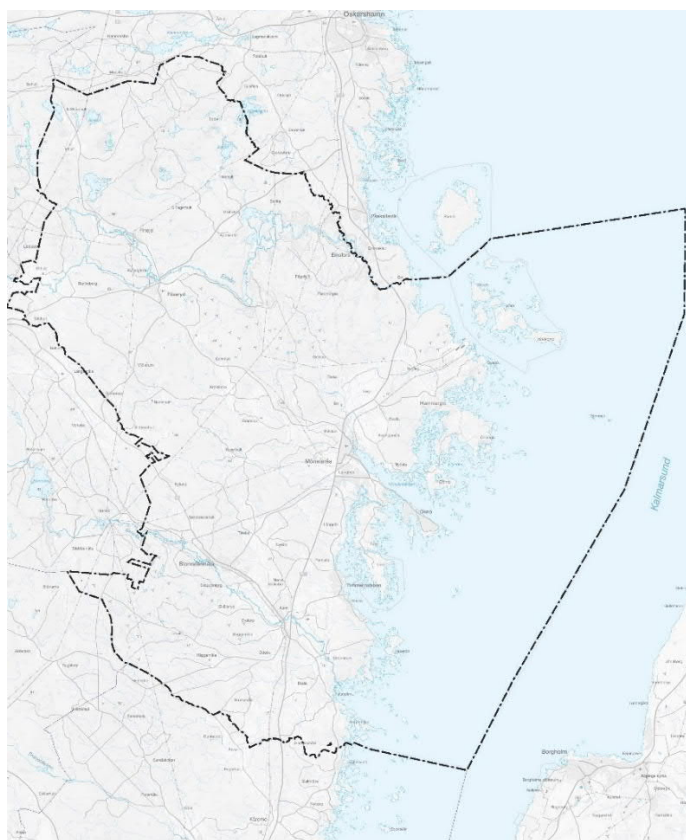
Mönsterås kommun har genomfört avgränsningssamråd med länsstyrelsen 2022-05-10. Länsstyrelsen delar i stort den föreslagna avgränsningen. I MKB:n kommer följande aspekter studeras:

- *Hälsa* - Aspekten innefattar människors hälsa samt risk och säkerhet. Det som kommer studeras är farligt gods, exponering för buller och luftföroreningar samt förorenade områden.
- *Klimat* - Aspekten innefattar klimatanpassning och klimatpåverkan. Det som kommer studeras är bland annat, potentiell översvämningsrisk, torka, ras och skred, erosion samt behov av ytor för dagvattenhantering. Även översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande kommer att studeras.
- *Naturresurser* – Det som kommer att studeras är påverkan på naturmiljö (grön infrastruktur, värdeattraktioner, riksintressen, andra områden med höga naturvärden, biologisk mångfald i övrigt), vatten (ytvatten och grundvatten, vatten och avlopp), ekosystemtjänster, rekreation och friluftsliv, påverkan på jord- och skogsbruk.
- *Vatten* – Aspekten innefattar påverkan på vatten och vattenkvalité inklusive miljökvalitetsnormerna för vatten.

Efter avgränsningssamrådet med länsstyrelsen har också aspekten *”Kulturmiljö”*, bedömts kunna medföra en betydande miljöpåverkan. Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt påverkan på det gamla kulturella odlingslandskapet.

2.3 GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

Den geografiska avgränsningen följer av naturliga skäl kommunens gräns även om vissa frågor är av sådan karaktär att de kan behöva beaktas utifrån eller utanför den egna kommungränsen.

Figur 1. Geografisk avgränsning.

3 METOD FÖR GENOMFÖRANDE AV MILJÖBEDÖMNING

3.1 BEDÖMNINGSPROCESS

Miljökonsekvensbeskrivningen har genomförts integrerat med översiktsplanerbetet. Avgränsning och bedömningar har genomförts tillsammans med kommunala tjänstepersoner inom flera olika expertområden.

3.2 BEDÖMNINGSGRUNDER

För att beskriva och värdera de förändringar som ett genomförande av planen kan medföra används olika juridiska, eller på annat sätt vedertagna, mål, riktlinjer och regelverk. Dessa kallas med en gemensam term för *bedömningsgrunder*. Bedömningsgrunder kan vara av såväl övergripande som specifik karaktär.

Övergripande bedömningsgrunder används främst för att bedöma om planen främjar en långsiktigt hållbar utveckling och om planen tar tillräcklig miljöhänsyn. Den andra typen av bedömningsgrunder är mer specifika till sin karaktär och är relaterade till en viss miljöaspekt. Dessa utgörs bland annat av olika normer, preciserade mål, riktvärden och myndighetsrekommendationer.

Specifika bedömningsgrunder används för att mer precist identifiera och värdera planens betydande miljöpåverkan. De specifika bedömningsgrunder som använts vid bedömningarna redovisas under respektive sakområde i kapitlet "6 Miljökonsekvensbeskrivning".

3.3 METOD FÖR KUNSKAPSSAMMANSTÄLLNING OCH BEDÖMNING

Miljökonsekvensbeskrivningen identifierar och beskriver den betydande miljöpåverkan som kan uppkomma till följd av planens bestämmelser för de miljöaspekter som identifierats i samband med avgränsningen.

För att beskriva planförslagets betydande miljöpåverkan används begreppen *påverkan*, *effekt*, *konsekvens* och *förslag på åtgärder*. *Påverkan* är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som planens genomförande medför. *Effekt* är den förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel förlust av värdefulla naturmiljöer, buller eller föroreningar i luften. *Konsekvens* är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel för allmänna och enskilda intressen, människors hälsa eller biologisk mångfald. *Förslag på åtgärder* är de förslag som vidtas för att undvika eller att minimera negativa konsekvenser.

Påverkan - Påverkan är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som projektet medför.

Effekt - Effekt är den direkt mätbara förändringen i miljön. Effekten är inte beroende av värde/känslighet, utan speglar effekten som uppstår av projektets påverkan. Exempel på effekter kan vara försvagning av en upplevelse, förändring av siktlinjer, förlust av habitat eller förändrade luftföroreningshalter. Effektens storlek kan exempelvis relatera till omfattning (yta, volym), reversibilitet, varaktighet, frekvens. Till exempel kan effekter som är permanenta och som innebär helt uträderande av värden anses vara större än kortvariga effekter som berör enstaka objekt/delar av objekt.

Konsekvens - Konsekvens är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa och välbefinnande eller biologisk mångfald. Genom att kombinera värde/känslighet med effekt kan slutsatser kring vilka konsekvenserna blir och deras storlek uppskattas. Ibland är det inte möjligt att göra en konsekvensbedömning. I dessa fall redovisas endast påverkan och effekter.

En fyrgradig skala föreslås för beskrivning av planens positiva och negativa konsekvenser. Skalan grundar sig på en relation mellan effekternas omfattning och storleken på de värden som påverkas.

Stora konsekvenser - Betydande påverkan på riksobjekt eller regionalt intressanta objekt.

Måttliga konsekvenser - Begränsad påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse, eller betydande påverkan på värden av kommunalt intresse.

Små konsekvenser - Liten påverkan på värden av nationellt eller regionalt intresse, eller begränsad påverkan på värden av kommunalt intresse, eller omfattande påverkan på värden av lokalt intresse.

Inga eller obetydliga konsekvenser - Begränsad påverkan på värden av lokalt intresse eller inga konsekvenser (ingen märkbar påverkan).

3.4 BEDÖMNING AV PÅTAGLIG SKADA PÅ RIKSINTRESSEN

Med påtaglig skada avses skada på värden som har betydelse från allmän synpunkt och som inte kan återskapas eller ersättas om de en gång förstörs. Bedömning av påtaglig skada har tagits från *Naturvårdsverkets Handbok med allmänna råd för tillämpningen av 3 kap. 6 §, andra stycket, Miljöbalken – Riksintresse för naturvård och friluftsliv*. Vid bedömningen av om en åtgärd kan påtagligt skada ett område av riksintresse kommer följande analyseras:

- Arten och omfattningen av påverkan - Hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid som åtgärden kan inverka negativt på de värden som utgör grund för att området har bedömts vara av riksintresse.
- Områdets känslighet och återhämtningsförmåga - Olika områden är olika känsliga för påverkan.

Vid bedömningen bör även tidigare ingrepp och/eller skador beaktas. Ett mindre ingrepp kan i sig ge en liten påverkan i området, men om det följs av fler kan det sammantaget medföra stora negativa konsekvenser.

3.5 OSÄKERHETER

MKB-arbetet har genomförts enligt gällande praxis och lagstiftning. Analyser har genomförts med kartmaterial som grund. I vissa fall har GIS-material analyserats. I de fall då bedömningen har kunnat baseras på gällande riktvärden eller normer har en sådan jämförelse gjorts.

En stor osäkerhet är hur samhället utvecklas framöver, samt vilka behov och vilken efterfrågan det kommer att vara på exempelvis bostäder. Vidare är det alltid osäkert om all information som behövs för att göra en korrekt bedömning har varit tillgänglig för MKB-författaren/författarna.

Bedömningarna riskerar att bli subjektiva även om flera olika personer har läst dokumentet och haft synpunkter på text och innehåll.

I avsnitt 6 beskrivs förutsättningarna för planområdet samt de miljökonsekvenser som bedöms uppstå från översiktsplaneförslaget. En grundläggande svårighet i bedömningarna ligger i frågan vilken inverkan denna har på den miljömässiga utvecklingen. En översiktsplan kan uttrycka målsättningar i fråga om markanvändningen, men rår bara i begränsad utsträckning över de investeringar som behövs för att förverkliga målen. Konsekvenserna, såväl positiva som negativa är svåra att bedöma i sin helhet eftersom genomförandet av planen är beroende av en rad faktorer som kommunen inte råder över. Dessa faktorer kan handla om privata initiativ, regional utveckling, företagsamhet i kommunen, den privata sektorns investeringskapacitet med mera. En förhållandevis mindre kommun som Mönsterås kommun är, i likhet med många andra svenska kommuner, beroende av vad som händer i omvärlden. Planeringsförutsättningarna förändras också med tiden, och vad som händer i framtiden är okänt.

3.6 ÅTGÄRDER OCH ÅTGÄRDSREGLERING

En MKB ska utgöra ett underlag för allmänhet och beslutsfattare som beskriver en plans påverkan på hälsa och miljö. En MKB är i sig inte bindande och de åtgärder som föreslås i MKB-dokumentet säkerställs därmed inte genom att de är angivna där. För att säkerställa att åtgärderna genomförs måste de därför regleras i andra bindande dokument.

4 GÄLLANDE PLANER OCH PROGRAM

För Mönsterås kommun gäller följande kommunala planer och program:

Avfallsplan 2018-2023 (antagen av KF 2018-03-26)

Syftet med avfallsplanen är att ange mål och åtgärder för att minska avfallets mängd och farlighet samt att bidra till ökad återvinning. Avfallsplanen är ett verktyg för att utveckla hanteringen av avfall i Mönsterås kommun och således styras mot ett hållbart samhälle. Den ska också bidra till att lokala, regionala och nationella miljömål uppfylls. Avfallsplanen ska revideras kontinuerligt för att vara aktuell.

Bostadsförsörjningsprogram 2020-2023 (antagen av KF 2020-02-24)

Syftet med bostadsförsörjningsprogrammet är att ange strategiska ställningstaganden angående bostadsbehov, befolkningsutveckling och bostadsutveckling. Mönsterås kommun arbetar efter målet att kommunen ska leva. Behovet av bostäder är nära sammanknutet till arbetsmarknad, utbildning, hälsa, familjebildning och ekonomiskt tillväxt. Därför är boendeplanering en central del i kommunens arbete för utveckling och tillväxt. Programmet används som kunskapsunderlag i kommunens samhällsplanering och Mönsterås kommun arbetar aktivt för en hållbar miljö både för befintliga och nya kommuninvånare. Detta ger goda förutsättningar för den kommunala utvecklingen. Förutom att ange mål och riktlinjer visar programmet även en samlad bild av kommunens befolkningssituation, boendesituation samt boendebehov vilket även kopplas till situation och behov för skola, förskola och omsorg. Bostadsförsörjningsprogrammet ska alltid vara aktuellt, och revideras därför varje mandatperiod.

Kommunens lokala miljömål

Syftet med de lokala miljömålen för Mönsterås kommun är att beskriva kommunens miljöarbete. Den visar vad kommunen ska göra på lokal nivå för att hjälpa till att nå de nationella miljömålen och de ekologiska målen i Agenda 2030. Planens fokusområden pekar ut riktningen för miljöarbetet i kommunen och lyfter fram det som är viktigt att prioritera. Miljömålen används som kunskapsunderlag och styrdokument i kommunens samhällsplanering, särskilt i miljömålen fokusområde 1 som handlar om ett hållbart liv i Mönsterås kommun, där många av målen kan kopplas till Agenda 2030 och Sveriges miljömål gällande god bebyggd miljö och hållbara städer. Tidshorisonten för de lokala miljömålen är till 2025, och ska revideras därefter.

Kulturhistorisk värdefulla bebyggelsemiljöer

Kategoriseringen av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer är ett arbete som utförts i tre av kommunens fem samhällen, Mönsterås (antogs år 2017), Timmernabben (antogs år 2020) och Ålem (Ålems kyrkby och Pataholm), som planeras antas i november år 2022. Syftet är att fungera som underlag för bevarandet och utvecklandet av värdefulla bebyggelsemiljöer, speciellt då Mönsterås kommun omfattar fyra riksintresseområden för kulturmiljövården.

Strategidokumenten fungerar som underlag i den fysiska planeringen, bygglovshantering och fastighetsreglering men även för förvaltningar, fastighetsägare och allmänheten. Avtrycket från olika tider inverkar på helhetsbilden av samhället och tillägg som görs ska berika de befintliga värden. Kulturhistoria är därför en kvalitet som bör ses som utgångspunkt för utveckling då det finns ett behov av förändring och inte som ett hinder för den framtida utvecklingen.

Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun (antagen i KF år 2003)

Syftet och målsättningen med kulturminnesvårdsprogrammet är att öka kunskapen om Mönsterås kommuns historia och kulturmiljöer samt att därigenom skapa förståelse för miljöernas värde. Programmet fungerar som ett vägledande dokument och är underlag till planarbeten och bygglovsprövningar.

Ortsanalyser

År 2016 färdigställdes kommunens första ortsanalys för Blomstermåla, ett arbete där Mönsterås kommun tillsammans med dåvarande Regionförbundet och den lokala banken tog initiativet till Blomstermåla lyftet. Det innebar ett ortsanalysarbete för att stärka företagandet i orten och analysera Blomstermålas miljö för att skapa en bättre livsmiljö för invånarna. Resultatet med ortsanalysen presenterades sedan som ett gott exempel i dåvarande SKL:s rapport God samhällsbyggnad: med kommunal samordning. Kommunen har därefter arbetat med ortsanalyser i Ålem, fastställd 2019, och i Fliseryd, fastställd 2021. Det pågår även en ortsanalys i Timmernabben som beräknas vara fastställd 2023.

Styrkan med ortsanalyserna är att orterna dels analyseras utifrån den fysiska miljön, men involverar även stora medborgardialoger för att få in invånarnas synpunkter och tankar om den egna orten. Ortsanalyserna har stor betydelse för kommande planering i samhällena då de är baserade på invånarnas egna idéer och tankar, och har därmed genomgått en demokratisk process som kan hjälpa planeringen i rätt riktning.

VA-plan, tematiskt inlägg (antagen i KF år 2017)

Kommunens VA-plan är ett tematiskt tillägg till kommunens översiktsplan, och antogs i kommunfullmäktige 2017. VA-planen ger en samlad nulägesbild av kommunens vatten- och avloppsförsörjning, och behandlar även befintliga och framtida krav. VA-planen ger vägledning och kunskapsunderlag till både planarbete och åtgärdsarbete. VA-planen planeras revideras inom de närmsta åren.

Vindbruksplan, tematiskt tillägg (antagen i KF år 2010)

Vindbruksplanen är ett tematiskt tillägg till kommunens översiktsplan, och antogs av kommunfullmäktige år 2010. Syftet med vindbruksplanen är att undersöka och utreda vilket utrymme som finns för utbyggnad av vindkraft i kommunen, där områden med goda förutsättningar för vindkraft pekas ut samt riktlinjer för hur kommande etableringar kan utformas.

År 2020 gjordes en aktualisering av vindbruksplanen där slutsatsen var att planen är inaktuell. Främst då ett antal viktiga aspekter förändrats sedan antagandet, särskilt gällande höjd på vindkraftverket. Även den tekniska utvecklingen har gjort kraftverken mycket mer effektiva idag. Det i sin tur resulterar i en annan typ av påverkan på landskapet och för de närboende. En ny vindbruksplan planeras tas fram som ett tillägg till den nya översiktsplanen.

5 ÖVERSIKTSPLAN OCH ALTERNATIV

En MKB ska enligt 6 kap 12 § miljöbalken identifiera, beskriva och bedöma rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd. Den geografiska räckvidden av en översiktsplan är lagstadgad varför det i detta fall endast kan handla om alternativa utformningar av planen. Vid bedömning av vad som i lagens mening kan anses vara *”rimliga alternativ”* behöver hänsyn bland annat tas till hur preciserat planens syfte är i det aktuella planeringsskedet. Att söka rimliga alternativ, utvärdera dem och välja alternativ är en del av själva planarbetet.

Att identifiera ett, eller några få alternativa scenarion gällande kommunens utveckling som kan anses vara mer sannolika än andra scenarion är så gott som omöjligt. Det låter sig helt enkelt inte göras då det finns en oerhörd mängd faktorer såsom konjunkturen, enskilda entreprenörers initiativ, näringslivssatsningar, teknisk utveckling, nationella inriktningar med mera, som kan variera. Således begränsar sig denna miljöbedömning till att beskriva effekter och konsekvenser av planförslaget och nollalternativet. Vid behov identifieras och bedöms också alternativa lokaliseringar och utformningar inom ramen för enskilda frågor.

5.1 ALTERNATIV

Under arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för Mönsterås kommun har olika ställningstaganden och förslag för mark- och vattenanvändning och kommunens utveckling prövats och vägts mot varandra, samt mot exempelvis natur- och friluftslivsvärden och kulturmiljö- och landskapsvärden. Strategier och förslag har även prövats i relation till andra intressen som exempelvis behov av mark för exploatering av bostäder samt utveckling av besöksnäring och landsbygd. Målet har varit att översiktsplanen ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling av kommunen som helhet och en god balans mellan exploatering och utveckling å ena sidan, samt hänsyn och bevarande å andra sidan. Att söka rimliga alternativ, utvärdera dem och välja det alternativ som bäst uppfyller planens syfte är en del av själva planarbetet. En bedömning av rimliga alternativa scenarion kan därför sägas ha genomförts i och med processen för framtagandet av översiktsplanen.

De riktlinjer för mark- och vattenanvändningen som redovisas i den nya översiktsplanen kan sammantaget sägas erbjuda olika alternativ för den framtida utvecklingen av kommunen. Exempelvis är det inte sannolikt att all den mark som pekats ut för bebyggelse i kommunen exploateras samtidigt. Vissa områden kommer eventuellt inte att exploateras alls om till exempel kommande utredningar visar att det är olämpligt eller om intresset för byggande är svagt. Översiktsplanen skapar på så sätt möjligheter för utveckling och erbjuder olika alternativ för olika områden och var olika typer av exploatering kan ske. Vilka och hur många områden som utvecklas samt i vilken takt och på vilket sätt avgör hur miljöpåverkan kommer att bli.

5.2 NOLLALTERNATIV

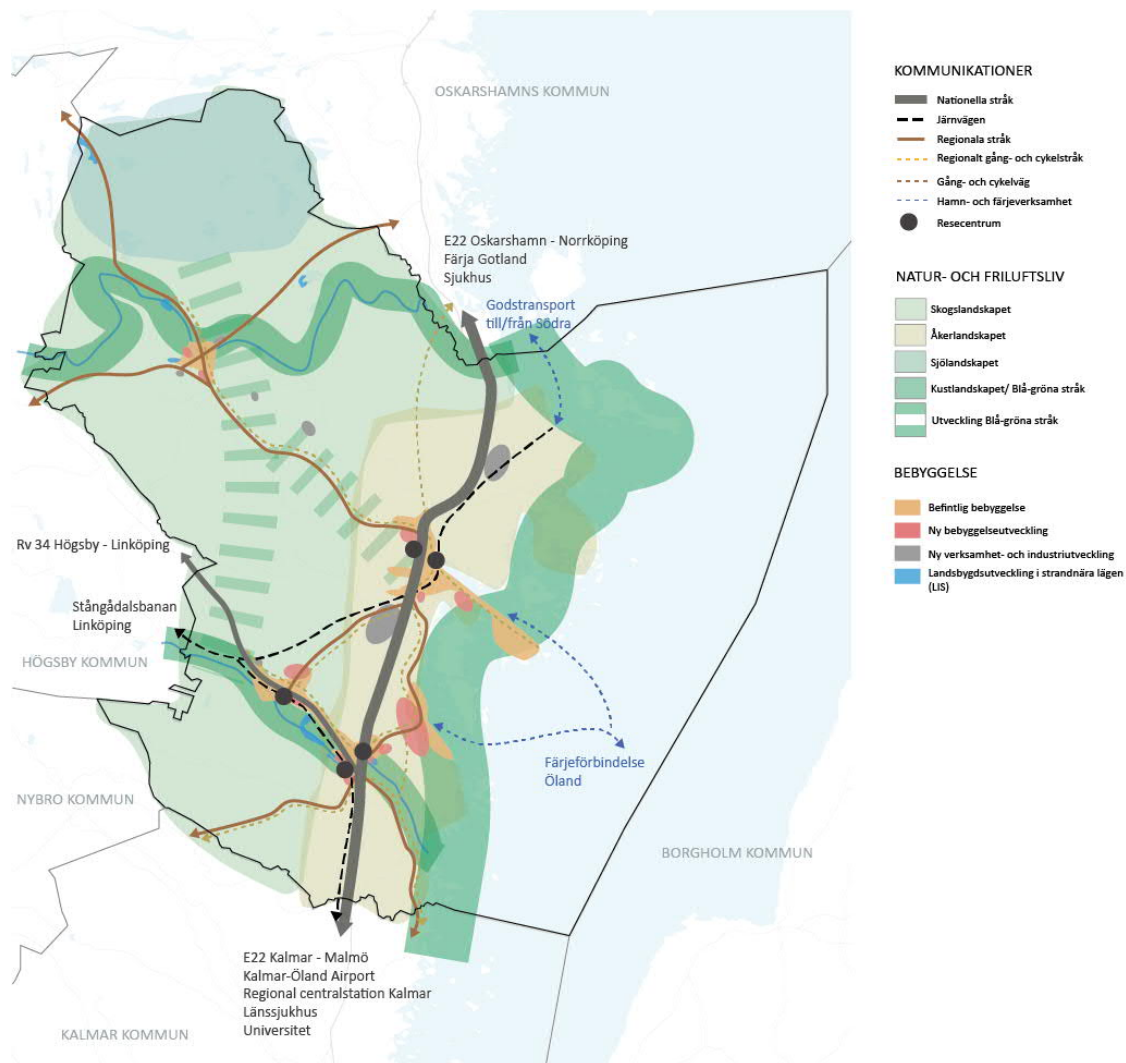
Ett alternativ som beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om översiktsplanen inte genomförs ska alltid finnas med. Ett sådant alternativ kallas nollalternativ. Alternativet ska

spegla hur miljön påverkas av den troliga utvecklingen om den aktuella översiktsplanen inte genomförs. Det är mot nollalternativet som översiktsplaneförslaget ska bedömas.

Utgångspunkten för nollalternativet i detta fall är den nu gällande översiktsplanen samt pågående och gällande detaljplaner. Nuvarande översiktsplan för Mönsterås kommun består av tre delar, antagna år 2002, 2006 och 2012.

5.3 ÖVERSIKTSPLANENS HUVUDDRAG

Visionen för Mönsterås kommun i den kommande översiktsplanen är *En hållbar kommun att verka, vistas och växa i* och visar framtidsbilden av kommunens önskade utveckling till år 2040, med utblick till 2050. Visionen tar avstamp i globala, nationella och regionala mål samt formar Mönsterås kommuns utveckling utifrån sina egna förutsättningar. Visionen är uppdelad i fyra strategier som i stora drag beskriver vägen till att uppfylla visionen. Vidare information finns i avsnitt 1.2 Kommunens visioner. Utifrån visionen har sedan kommunen arbetat fram en utvecklingsinriktning, som sedan konkretiseras i avsnittet om mark- och vattenanvändning i översiktsplanen. Figur 3 redovisar kommunens utvecklingsinriktning.

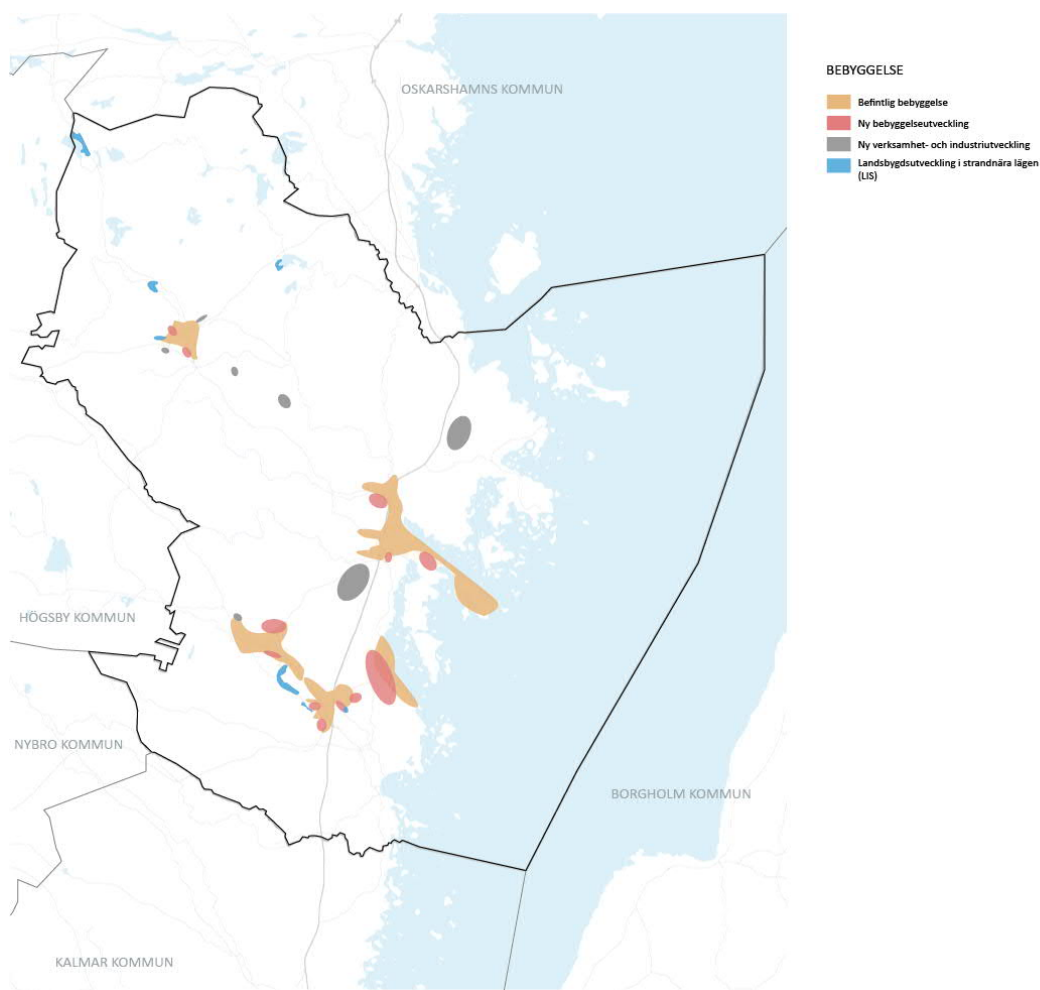
Figur 3. Utvecklingsinriktningen för kommunen.

Nedan beskrivs översiktsplanens huvuddrag. För ytterligare information se översiktsplanen.

5.3.1 Bebyggelseutveckling

Bebyggelseutvecklingen i Mönsterås kommun föreslås främst i centralorten och serviceorterna, där befintliga bebyggelsestrukturer behöver utvecklas för att stärka kommunens samhällen. För att kunna uppfylla kommunens strategi om en hållbar och grön framtid har ny bebyggelseutveckling lokaliserats till befintlig infrastruktur och kollektivtrafik. Detta för att skapa goda pendlingsmöjligheter, vilket i längden gynnar regionens tillväxtmotorer Kalmar och Oskarshamn, dit många av Mönsterås kommunens invånare arbetspendlar till.

Den största bebyggelseutvecklingen planeras i Mönsterås och Timmernabbens samhällen. I Mönsterås samhälle föreslås förtätning i stort för att få en tydligare sammanhållen struktur, men även två nya områden för bostadsutveckling föreslås väster om E22. I Timmernabben pekas tre bebyggelseområden ut väster om det befintliga samhället. Generellt anger översiktsplanen att bostadsbebyggelsen ska fortsätta utvecklas i kommunens fem samhällen där utvecklingstakten följer efterfrågan. Centralorten Mönsterås och serviceorterna ska ha en tydlig centrummiljö med fungerande samhällsservice. Överlag ska bebyggelsen vara varierad mellan olika bostadstyper och upplåtelseformer för att kunna möta olika människors behov och preferenser för livets alla skeden.

Figur 4. Föreslagen bebyggelse samt verksamheter.

För landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) föreslås åtta mindre områden längs kommunens åar och sjöar. LIS-områdena möjliggör för en positiv utveckling av landsbygden, där attraktiva bostäder och anläggningar för friluftsliv och naturturism kan möjliggöras med direkt närhet till våra vattendrag och vacker natur och landsbygd.

5.3.2 Verksamheter

I Mönsterås kommun finns det idag framför allt tre större områden för verksamheter och industri; Södras verksamhetsområde, Kronobäcks industriområde och CA Cedergrens.

Södra Skogsägarna är kommunens största privata arbetsgivare och bruket är ett mycket modernt och högteknologiskt massabruk. Kärnverksamheten är massaproduktion men utgör också en viktig producent av grön el där fjärrvärme och tallolja som omvandlas till biodiesel framställs. För stora delar av området finns detaljplaner med fortsatt möjlighet till utbyggnad av kompletterande industri. Översiktsplanen öppnar möjligheten för ytterligare utveckling av den befintliga verksamheten. Föreslagna ytor för nya verksamhet- och industriområden i anslutning till Södras verksamhetsområde tillåter andra företag att etablera sig i dess närhet och nyttja befintlig service som överskottsenergi från Södra, transporter via väg och järnväg, hamnen med mera. Att området knyts an till E22 möjliggör även för ett strategiskt läge med goda möjligheter till marknadsföring längs sydöstra Sveriges främsta transportled.

I Kronobäcks industriområde finns detaljplanelagd mark som möjliggör för verksamheter, företag och industrier med omgivningspåverkan att etablera sig. Området har ett strategiskt läge nära E22:an vilket möjliggör för goda transportkommunikationer. Området är viktigt för att möjliggöra verksamhetsetableringar strax utanför Mönsterås i stället för att fortsätta växa inom orten. Inför framtiden behöver det finnas ett väl tilltaget område för såväl nya etableringar som för utvecklingsmöjligheter för befintliga verksamheter. Dessa samlas med fördel i Kronobäck för att skilja verksamheter med omgivningspåverkan från bostadsbebyggelse.

Omkring två kilometer söder om Fliseryd finns ytterligare ett större industri- och verksamhetsområde som omfattar CA Cedergrens, ett av Sveriges största äggproducenter. Området är inte detaljplanelagt men översiktsplanen säkerställer mark för verksamhetens fortsatta utveckling. Genom att möjliggöra utveckling för lokala företag stärks kommunens näringsliv lokalt men bidrar även till den gemensamma arbetsmarknaden inom Kalmarsundsregionen.

Vid Grimhult planeras en biogasanläggning som kommer uppföras under år 2022–2024. Området är detaljplanelagt och översiktsplanen säkerställer verksamhetens utveckling.

Centrumhandeln är viktig för levande samhällen i kommunen. Vid den händelse att skrymmande varor anses konkurrera med centrumhandel kan verksamheter med skrymmande varor med fördel placeras i goda skyltlägen utmed väg E22. Lämplig placering av detaljhandel med skrymmande varor bedöms i varje enskilt fall. Om sådan verksamhet efter prövning anses ha en begränsad omgivningspåverkan hindrar inte placeringen utvecklingen av bostadsbebyggelse eller detaljhandel i närområdet.

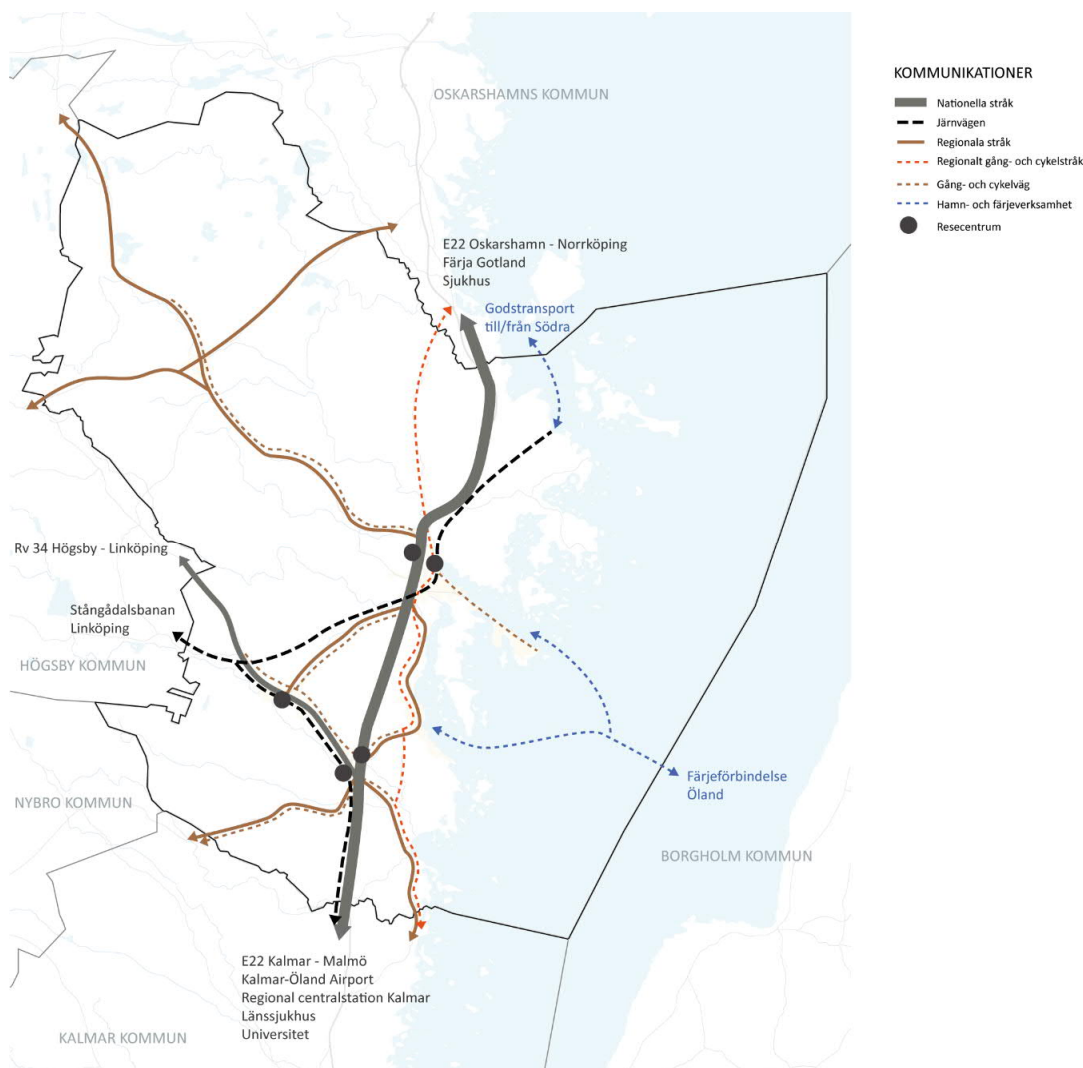
5.3.3 Natur och friluftsliv

I översiktsplanen anges att de blågröna kopplingarna ska stärkas i skapandet av en sammanhängande grönstruktur som sträcker sig över alla de fem samhällena och bidrar till upprätthållandet av ekosystemtjänster. Här har avsaknaden av en tydlig koppling identifierats som sträcker sig från Alsterån i söder mot Emån i nordväst. I området mellan åarna finns miljöer med höga naturvärden och för att tillvarata dessa samt nyttja tillhörande synergieffekter behöver denna tvärgående koppling mellan åarna stärkas.

Besöksmål kopplade till naturmiljöer, friluftsmiljöer och kulturmiljöer ska varsamt bevaras eller utvecklas utifrån platsens unika förutsättningar för att tillvarata värden som gör kommunen attraktiv både för kommuninvånare och besökande.

5.3.4 Kommunikationer

Längs E22 arbetar Mönsterås kommun för planskilda korsningar för att öka trafiksäkerheten genom Mönsterås och Ålem.

Figur 5. Föreslagna kommunikationer.

I Mönsterås, vid korsningen E22/Åsevadsgatan pekas ett område ut för ett nytt resecentrum för kollektivtrafik och snabbussar. Målbilden för området är ett koncept för BRT- Bus Rapid Transit, snabbussar som ska erbjuda komfort i resande och hållplatsläge för direkttrafik i och utanför regionen.

Järnvägen utgör ett viktigt transportstråk och i översiktsplanen anges att kommunen vill att Stångådalsbanan ska elektrifieras, vilket medför att hastigheterna ökar och medför en bättre kapacitet och utökad trafik. Vidare minskar restiden vilket ger större förutsättningar för pendling. Kommunen vill också möjliggöra för ett triangelspår vid Sandbäckshult, vilket skulle möjliggöra godstrafik från Mönsterås norrut mot bland annat Oskarshamn, Hultsfred och Nässjö.

Mönsterås kommun har ett väl utbyggt cykelnät som länkar samman de olika samhällena. För att erbjuda ett mer sammanhållet cykelnät föreslås sträckorna Finsjö-Habbestorp, Blomstermåla - Sandbäckshult, Ålem-Häggemåla, Ålem-Kåremo via Patamalm och Kuggås-Drakenäsvägen att utökas med trygga och säkra gång- och cykelvägar. För att stärka de hållbara resalternativen, och samtidigt främja rörelse och en god folkhälsa behöver även cykelstråk mellan Mönsterås kommun och grannkommunerna utvecklas.

6 MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

6.1 INLEDNING OCH LÄSANVISNING

Enligt prop. 2003/04:116 sid 65) ska MKB:n ha en omfattning och detaljeringsgrad som är rimlig med hänsyn till bedömningsmetoder och aktuell kunskap, planens innehåll och detaljeringsgrad, vilken planprocess som planen befinner sig i och allmänhetens intresse.

Miljökonsekvensbeskrivningen för översiktsplanen (föreliggande dokument) behandlar frågeställningar på en översiktlig nivå motsvarande den nivå som presenteras i planen. Beskrivningen avser att peka på vilka konsekvenser som behöver studeras i den fortsatta planeringen, effekter och konsekvenser av planförslaget samt vad som behöver förtydligas i den vidare planeringsprocessen. Vissa frågor kan dock bättre bedömas i samband med detaljplan eller tillståndsprövning. Ett genomförande av de intentioner och riktlinjer som anges i översiktsplanen för Mönsterås kommun kan ge både positiva och negativa konsekvenser. Båda redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen, se kapitel 3 Metod.

I nedanstående avsnitt redovisas konsekvenserna för de aspekter som har bedömts kunna medföra en betydande miljöpåverkan. Under varje aspekt behandlas de riksintresseområden enligt 3 och 4 kap Miljöbalken som inryms i respektive aspekt.

I avsnitt 7 och 8 redovisas de kumulativa effekterna, samt påverkan på ekosystemtjänsterna. I avsnitt 9 görs en bedömning huruvida översiktsplanen bedöms medverka eller motverka de nationella samt de lokala miljömålen.

6.2 NATURMILJÖ

Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på viktiga naturmiljöer, riksintressen, grön infrastruktur, biologisk mångfald, samt värdetrakter.

Värdetrakt - Ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. En värdetrakt har en särskilt hög täthet av värdekärnor (eller värde-element) för djur- och växtliv, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i omgivande landskap.¹

Grön infrastruktur - Grön infrastruktur är ett nätverk av mer eller mindre naturliga områden som tillhandahåller olika ekosystemtjänster på motsvarande sätt som den "grå infrastrukturen" av exempelvis vägar, avlopp och elnät tillhandahåller andra typer av tjänster.²

Ekologiska spridningssamband – Begreppet innefattar organismers spridningsmöjligheter mellan en viss naturtyp. Ett spridningssamband bedöms finnas när områden av liknande naturtyp ligger inom ett möjligt spridningsavstånd. Begreppet konnektivitet används ibland för att beskriva ett fungerande utbyte av arter mellan områden spridda i landskapet. Motsatsen är fragmentering, när ett landskap och dess naturtyper blir så uppdelat, och avstånden mellan lämpliga livsmiljöer så långa, att det påverkar spridningen av arter. Spridningsförmågan är olika för olika arter, och till stora delar okänd

¹ Viktiga begrepp i arbetet med grön infrastruktur, Naturvårdsverket 2017-02-16

² www.naturvardsverket.se

för många grupper. För de flesta vanliga arter är spridningsförmågan god, medan det för arter som specialiserat sig på en specifik livsmiljö ofta kan vara betydligt sämre.

6.2.1 Bedömningsgrunder

I miljöbalkens 3 kap. finns grundläggande bestämmelser för hushållningen med mark- och vattenområden. Bestämmelserna anger bland annat följande:

- Att mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.
- Att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Riksintresseområden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada området. Begreppet påtaglig skada är centralt för tillämpningen av hushållningsbestämmelsen om riksintressen. Bedömningen av vad som utgör en påtaglig skada är alltid platsspecifik och knuten till åtgärdens art och omfattning. Generellt gäller att ett ingrepp som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtagligt skadligt.³

Den svenska naturmiljön skyddas också genom miljöbalkens 7 kap. I miljöbalken beskrivs skydd av natur i form av exempelvis naturreservat, biotopskyddsområden, djur- och växtskyddsområden och strandskydd. Inom olika slags områdesskydd medföljer olika syften och restriktioner, vilket regleras i miljöbalken.

6.2.2 Förutsättningar

Mönsterås kommun har en rik natur med många värdefulla naturtyper så som ek- och ädellövsskogar, barrblandskogar, betesmarker, strandängar och skogbevuxen moränskärgård. Emån och Alsterån med omgivande skogar och våtmarker har unika naturvärden, såväl ur nationellt som internationellt perspektiv. Naturområdena utgör livsmiljöer för växter och djur, utnyttjas för friluftsliv, bidrar till hälsa och livskvalitet samt ger oss en rad olika ekosystemtjänster.

Inom kommunen finns sex utpekade natura 2000-områden. Dessa utgörs av våtmarker, Emåns nedre lopp, Vållö, Emåns vattensystem, Lövö, Alsteråns vattensystem samt Strömsrum. Emåns nedre lopp och utlopp i Östersjön är också utpekade som Ramsar-område. Ramsarkonventionen eller våtmarkskonventionen som trädde i kraft år 1975 är en global konvention med mål att världens våtmarker och alla deras värden både ska skyddas och användas på ett hållbart sätt.

I kommunen finns också ett antal naturreservat, vilka utgörs av Bankebergs naturreservat, Emsfors Karlshammar, Kungsholmen, Lövö, Vållö, samt Åby. Ett framtida planerat reservat finns i Sandbäckshult.

³ Allmänt råd SNV NFS 2005:17

Sex områden inom Mönsterås kommun utgör riksintressen för naturvården: Emåns vattensystem, Rödgålemossen vid Kyllensjöarna, Mönsterås moränskärgård, Kråkerum, Alsteråns vattensystem samt Häggemåla-Gubbemåla.

Emån och tillhörande käll- och biflöden är utpekade som riksintresse för skyddade vattendrag, enligt 4 kap 6 § Miljöbalken. Inom detta område får inte vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål utföras.

Inom kommunen finns många grönstråk som binder samman många typer av naturområden, exempelvis kustområdet, jordbruksmarken och skogsområden. Goda förutsättningar finns för att skapa ekologiska spridningssamband.

6.2.3 Översiktsplanens konsekvenser

När befolkningen växer behövs många nya bostäder och arbetsplatser, vilket generellt medför en risk för konflikter med grön- och naturområden. Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen ska vara knuten till centralorten och serviceorterna. Den största bebyggelseutvecklingen sker i Mönsterås och Timmernabbens samhällen. Ny bebyggelse föreslås dels genom förtätning av befintliga områden, dels i nya områden i tätorternas utkanter genom förtätning, samt komplettering av nya bostadsområden i direkt anslutning till befintliga strukturer. Strategin att förtäta och bygga ut i befintliga tätorter ger flera positiva effekter för naturmiljön och friluftslivet då markresurser nyttjas effektivt och intrång i och ianspråktagande av större och sammanhängande natur- och grönområden till största del kan undvikas. Samtidigt finns det en risk att avstånden mellan befintliga bostäder och nära rekreationsområden blir längre när grönområden i tätorternas utkanter exploateras.

I kommunen finns både Natura 2000-områden, naturreservat samt Ramsarområden. Samtliga av dessa områden ligger inom de utpekade blå-gröna stråken på markanvändningskartan, vilket innebär skydd från exploatering.

Inom Mönsterås kommun finns ett flertal riksintresseområden för naturmiljö enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Ett flertal av de föreslagna utbyggnadsområdena för bebyggelse medför intrång eller ligger i direkt anslutning till några av riksintresseområdena. Riksintresseområden utgör känsliga och värdefulla miljöer där ny bebyggelse kan medföra negativa effekter. Påverkan kan vara antingen direkt, där värdefulla miljöer kan försvinna, eller indirekt där förutsättningar för riksintresseområde kan förändras (exempelvis genom avvattning, bullerpåverkan etcetera).

Fyra utvecklingsområden för bebyggelse medför intrång i ett riksintresseområde för naturmiljö *Mönsterås skärgård*. Kärnvärdet för riksintresseområdet utgörs av skärgårdslandskapet, det geovetenskapliga intresset samt odlingslandskapet genom sina naturbetesmarker. Två av områdena föreslås som förlängning av bostadsområden vid Okneback och Sjögräsvägen, och ligger i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. Inga av kärnvärdena bedöms beröras varför de negativa effekterna på riksintresseområdet bedöms som begränsade. Det föreslagna utbyggnadsområdet vid Gårö, är idag obebyggt, och här föreslås ett mindre område för sammanhängande bostadsbebyggelse i direkt anslutning till natur och hav. Utbyggnadsområdet berör ett flertal av riksintresseområdets kärnvärden, som exempelvis skärgårdslandskapet och odlingslandskapet med sina betesmarker, och

en negativ påverkan kan inte uteslutas. På Oknö Storörs södra udde finns ett område som föreslås som ny sammanhängande bostadsbebyggelse. Trots att den nya bebyggelsen ligger i direkt anslutning till redan utvecklad infrastruktur och VA, och då området avses att utformas så att inte allmänhetens tillgänglighet till strandzonen begränsas, berör området ett flertal av kärnvärdena, och negativ påverkan kan i dagsläget inte uteslutas.

Fyra utvecklingsområden för bebyggelse, lokaliserade i Ålem, medför intrång i riksintresseområdet för naturmiljö, *Alsteråns vattensystem*. Delar av riksintresseområdet utgör även Natura 2000-område, men detta område berörs inte. Värdekärnorna i riksintresseområdet utgörs av vattendrag, skogslandskap, sjö, odlingslandskap och vattenkomplex. Samtliga av de fyra utvecklingsområdena är belägna intill befintlig bebyggelse, i byns centrala delar, och inga av kärnvärdena bedöms beröras. De negativa effekterna på riksintresseområdet bedöms som begränsade.

Fyra utvecklingsområden för bebyggelse medför intrång i ett riksintresseområde för naturmiljö *Emåns vattensystem*. Samtliga av utbyggnadsområdena ligger i Fliseryd. Delar av riksintresseområdet utgör även Natura 2000-område, men detta område berörs inte. Värdekärnorna i riksintresseområdet utgörs av geovetenskap, odlingslandskap, våtmarkskomplex, vattendrag, naturskog och lövskog. Utvecklingsområdena ligger i anslutning till befintlig bebyggelse, men även i anslutning till Emån. I dagsläget är det inte möjligt att göra någon bedömning av påverkan på riksintresseområdet, då utformning och detaljerad lokalisering avgör påverkan. I samband med detaljplaneprocessen bör värdena i riksintresseområdet särskilt beaktas samt i vilken mån kompensatoriska åtgärder bör genomföras.

De infrastrukturprojekt som föreslås i översiktsplanen bedöms kunna påverka naturmiljövärden. Dessa kommer att beaktas i samband med Trafikverkets planläggningsprocess.

I översiktsplanen pekas grönområden, samt blå-gröna strukturer ut på markanvändningskartan. Bland annat ett grönt stråk i nord-sydlig riktning mellan Alsterån och Emån. Ett antal ställningstaganden anges som både säkerställer och skyddar de gröna och blå områdena, vilket bidrar till positiva effekter för grön infrastruktur samt konnektivitet. Säkerställandet bidrar även till positiva effekter för den understödjande ekosystemtjänsten biologisk mångfald och fotosyntes. Vidare bedöms översiktsplanen medföra goda möjligheter för att kvalitéerna i grön- samt blåområdena samt grönstråken ska bibehålla sina funktioner som habitat och spridningsvägar, och stärka grön infrastruktur, värdetrakter samt spridningsmöjligheterna inom kommunen, vilket ger positiva effekter för bland annat ekosystemtjänsten spridningssamband. Dock saknas riktlinjer eller ställningstaganden som är kopplade till våtmarker, samt hur kommunen avser att arbeta med våtmarker samt vattendrag som kolsänka, som är en reglerande ekosystemtjänst. Inga nya våtmarker föreslås.

Planförslaget pekar ut bebyggelseområden inom strandskyddade områden genom LIS-områden, samt ett område på Oknö. Att strandmiljön har ett generellt skydd i Sverige beror bland annat på att detta är känsliga och ekologiskt viktiga miljöer. Utöver det generella värdet finns också naturvärden inom de föreslagna områdena för exploatering inom strandskyddet. Hur goda livsvillkor för djur- och växtlivet bevaras beror helt av hur bebyggelsen anpassas samt i vilken mån kompensatoriska åtgärder genomförs. I översiktsplanen anges faktorer inom respektive LIS-område som behöver

uppmärksammas vid den framtida planeringen. Även för det föreslagna området i Oknö, anges att allmänhetens tillgänglighet till strandzonen ska beaktas. Detta medför att kommunen i tidigt skede uppmärksammar värdena i området och kan begränsa påverkan.

Risk finns för att föreslagna områden för bebyggelseutveckling kan komma att påverka rödlistade arter eller arter som omfattas av artskyddsförordningen. Många av dessa växt-och djurarter är knutna till värdefulla naturområden, men kan även förekomma på andra platser. I efterkommande fördjupningar av översiktsplanen samt i kommande detaljplanearbete kommer naturvärdesinventeringar att krävas där behov föreligger. Artskydd behöver hanteras tidigt i planprocessen och samråd bör hållas löpande med länsstyrelsen. I första hand ska naturmiljöer med skyddade arter undvikas. Om arter eller arters livsmiljöer som är skyddade enligt artskyddsförordningen ändå riskerar att bli berörda av exploatering i efterföljande skeden ska försiktighetsmått och skyddsåtgärder planeras för att undvika eller minska negativa effekter på skyddade arter.

I översiktsplanen lyfter kommunen behovet av att ta fram en grönstrukturplan som ett tematiskt tillägg till föreliggande översiktsplan. Ambitionen är god men det kan finnas nackdelar med att ta fram en grönplan efter översiktsplanen bland annat att viktiga strategiska ställningstaganden inte kommer fram förrän sent i processen.

6.2.4 Nollalternativets konsekvenser

Nollalternativet medför exploatering på naturmark, och berör en större andels skyddad natur jämfört med översiktsplaneförslaget. Nollalternativet medför en mer spridd bebyggelse, vilket medför att risken för att gröna stråk och grönområden tas i anspråk, och negativa effekter uppstår för grön infrastruktur och konnektivitet. I gällande översiktsplan (antagen år 2002, 2006 och 2012) saknas utpekade grönstråk och grönområden.

I nollalternativet finns generella ställningstaganden för naturmiljö, men tenderar att bli allt för generella och vaga för att ge positiva effekter för naturmiljö.

6.2.5 Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms planförslaget medföra små positiva konsekvenser för naturmiljö.

Översiktsplaneförslaget har goda och höga ambitioner kopplat till kommunens naturvärden, men det vore önskvärt med mer konkreta ställningstaganden som skulle skapa en tydligare styrning för kommande planeringsskeden. Utbyggnadsområdena på Oknö Storös södra udde samt på Gårö, bedöms medför risk för negativa konsekvenser för riksintresseområdet *Mönsterås skärgård*. Tydligare styrning och konkreta ställningstaganden i översiktsplanen samt ytterligare ställningstaganden och avgränsning för utbyggnadsområdena för bostäder på Oknö Storös södra udde samt på Gårö skulle medföra en ökning av de positiva konsekvenserna. Översiktsplanen bör också kompletteras med hur kommunen avser att arbeta med våtmarker, samt om nya våtmarker föreslås.

Nollalternativet bedöms medföra måttliga negativa konsekvenser.

6.2.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

- Komplettera översiktsplanen med att skadelindringshierarkin och balanseringsprincipen ska beaktas i *samtliga* projekt.
- Peka ut viktiga våtmarksområden samt nya våtmarker på markanvändningskartan.

6.3 KULTURMILJÖ

Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt påverkan på det gamla kulturella odlingslandskapet.

6.3.1 Bedömningsgrunder

Den svenska kulturmiljön skyddas främst genom kulturmiljölagen och miljöbalken. I kulturmiljölagen finns särskilt beskrivet skydd av fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen.

Kulturmiljön skyddas även genom plan och bygglagen, väglagen och förordningen om statliga byggnadsminnen. Lagarna syftar bland annat till att framtida generationer skall kunna uppleva en mångfald av kulturmiljöer. Vidare förekommer lagskydd på lokal nivå i form av kommunala krav och riktlinjer.

Riksintresseområden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada området. Begreppet påtaglig skada är centralt för tillämpningen av hushållningsbestämmelsen om riksintressen. Bedömningen av vad som utgör en påtaglig skada är alltid platsspecifik och knuten till åtgärdens art och omfattning. Generellt gäller att ett ingrepp som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtagligt skadligt.⁴

Svenska fornlämningar är automatiskt skyddade enligt kulturmiljölagen. Fornlämningar är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och är varaktigt övergiven. Lämningen behöver dessutom vara tillkommen före år 1850, eller i fråga om fartyglämning, förlit före år 1850. Det är enligt lagen förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering, eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

6.3.2 Förutsättningar

En stor del av kommunen omfattas av ett kulturlandskap. Kulturlandskapet och bebyggelsens karaktär och struktur präglas därför i mycket hög grad av naturens förutsättningar. I området finns exempelvis rullstensåsar som har påverkat det äldre vägnätet samt bebyggelsens placering, samt vattendrag som Emån och Alsterån. Även Östersjön har påverkat landskapet och kommunens bebyggelse då havet har bidragit till typiska verksamheter som fiskelägen och skeppsbyggerier.

Inom kommunen finns det många olika landskapstyper, allt från herrgårdar med herrgårdslandskap, tätortsmiljöer, industrilandskap till traditionella bymiljöer med kulturhistoriska vägsträckningar och

⁴ Allmänt råd SNV NFS 2005:17

odlingslandskap. Kommunens kulturmiljöer kan delas in olika kategorier, beroende på var inom kommunen som berörs. Dessa utgörs av:

1. Orterna som nav
2. Åsarna och Kalmarsund
3. Trä- och industrikommunen
4. Levande landsbygd med anor

Dessa olika karaktärer bidrar till den brokiga kulturmiljöprofil som är speciell för Mönsterås kommun.

Förutom ur ett kunskapsmässigt perspektiv, så är många av kommunens kulturmiljöer viktiga för turism och besöksnäring. Kulturmiljöer som är särskilt kopplade till besöksnäringen är bland annat Pataholm; smålandskustens äldsta handelsplats, Kronobäcks klosterruin, Jungnerholmarna med dess industrihistoria. Det finns även platser som har koppling till kända personligheter. Exempel på dessa platser är Heliga Birgitta korset, Strömsrumsområdet och Skytteanska skolan i Ålems kyrkby. Dessutom finns spår av industrier med anor som Norba (AB Norrbackens Gjuteri och Mekaniska Verkstad), Jungnerfabriken och Gabriel keramik, vilka fortfarande är aktiva.

Det finns fem områden som pekats ut som riksintresse för kulturmiljövården inom Mönsterås kommun: Emådalen, Alebo-Gelebo, Mönsterås köping, Alsteråns nedre dalgång samt Högsbyåsen (merparten i Högsby kommun). Kulturmiljövårdens riksintressen utgörs av kulturhistoriska landskap – kulturmiljöer. Dessa ska sammantaget ge en generell bild av samhällets kulturhistoriska utveckling, med regionala variationer och särdrag. De kulturhistoriska värdena ska vara vägledande för utvecklingen.

I Mönsterås kommun finns fornlämningar främst på landsbygden, men förekommer också i mer tätortsnära miljö. De områden som utmärker sig särskilt är Strömsrumsområdet med Pataholm, området kring Kronobäcks klosterruin och inom riksintresse för kulturmiljövård vid Alebo-Gelebo.

I Mönsterås finns bebyggelseområden som är utpekade som särskilt värdefulla från kulturhistorisk synpunkt, enligt PBL 8 kap. § 13. Byggnader inom dessa områden som klassats som särskilt värdefulla har en utökad lovplikt och får inte förvanskas.

För Mönsterås kommun finns ett gällande kulturminnesvårdsprogram (antaget av Kommunfullmäktige år 2003). Syftet med kulturminnesvårdsprogrammet är bland annat att utgöra underlag vid upprättande av översiktsplan. I programmet pekas ett antal värdefulla kulturhistoriska miljöer ut inom kommunen.

6.3.3 Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplanen anger till viss del hur kommunen ska beakta kulturmiljöer och kulturvården, samt ger rekommendationer för den fortsatta planeringen att förhålla sig till för att minska risken för negativa konsekvenser. För att behålla kommunens unika värden i kulturlandskapet anger planen att ny bebyggelse ska anpassas till de karaktärsdrag som formar de kulturhistoriska värdena. Genom planens rekommendationer eftersträvas en god anpassning av tillkommande bebyggelse till kulturmiljöernas bebyggelsestruktur, exempelvis genom lämplig lokalisering i landskapet såväl som bebyggelsemiljöns utformning. Ställningstagandena avseende kulturmiljö är i översiktsplanen relativt

svaga och bör konkretiseras för att kunna utgöra ett lämpligt underlag för utformning av detaljplaner samt bygglov. Kommunen har tagit fram kulturmiljörapporter för Mönsterås och Timmernabben, och snart avses kulturmiljörapport för Ålems kyrkby/Pataholm att antas. I rapporterna finns tydliga riktlinjer som med fördel kan arbetas in i föreliggande översiktsplan för att tydliggöra kommunens viljeriktning gällande kulturmiljö.

Kommunen anger i översiktsplanen att kulturvärdena behöver synliggöras och skötas för att kommande generationer ska få ta del av dessa. En utbyggnad av bostadsbebyggelse innebär att fler människor kan bruka kulturmiljöerna, och kulturvärdena lever därmed vidare ur ett socialt perspektiv. Estetiskt kan det också innebära en förbättring, då fler människor oftast innebär en underhållen bebyggelse. Ny bebyggelse medför också en risk för en försämring ur ett kulturhistoriskt perspektiv genom ett högre förändringstryck och ökat nyttjande.

Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen ska vara knuten till centralorten och serviceorterna. Den största bebyggelseutvecklingen sker i Mönsterås och Timmernabbens samhällen. Ny bebyggelse föreslås dels genom förtätning av befintliga områden, dels i nya områden i tätorternas utkanter genom förtätning, samt komplettering av nya bostadsområden i direkt anslutning till befintliga strukturer. Detta skapar förutsättningar att anpassa utvecklingen till landskapet, samt att i stor del bevara den öppna jordbruksmarken, vilket ger förutsättningar för bibehållande av tydliga riktningar och utblickar i landskapet. På landsbygden kan nya bostadsområden innebära ett större kundunderlag för lantbruksprodukter vilket hjälper till att hålla uppe hävden av betesmarker och åkrar i kulturlandskapet. Detta är positivt för de sociala och estetiska kulturvärdena. Det nya området kan dock innebära negativa konsekvenser för kulturhistoriska värden, då de kan innebära en ny stadsmässig karaktär som kontrasterar mot det agrara sammanhang som miljön haft historiskt.

En del av den nya bebyggelsen ligger inom landskapsbildskydd. Syftet med landskapsbildskydd är att skydda stora områden från större förändringar som kan ha en negativ effekt på den visuella upplevelsen eller förståelsen för landskapet. Generellt kan sägas att upplevelsen av landskapet är mer känslig för exploatering i de mer småskaliga och i de öppna landskapsrummen i kommunen (inom karaktären *Levande landsbygd med anor*), medan det i det mer slutna och skogliga delarna inte behöver vara lika känsligt med en förändring (inom karaktären *Trä- och industrikommunen*). Föreslagen exploatering väster om E22, vid Mölstad i Mönsterås, samt i utkanten av Ålem, berör karaktären *Levande landsbygd med anor*. Den del av exploateringen som ligger i direkt anslutning till befintlig bebyggelse, bedöms inte påverka upplevelsen av landskapet. För den exploatering som ligger i direkt anslutning till landsbygden, bör hänsyn tas till både de visuella samt fysiska upplevelsevärdena. Här är det särskilt viktigt att kontakten mellan herrgårdslandskapen/storgårdarna samt omgivande odlingslandskap inte bryts, utan att de kulturella sambanden finns kvar. I dagsläget är det inte möjligt att bedöma den upplevsmässiga och landskapsbildsmässiga påverkan, då den till stor del är knuten till den detaljerade lokaliseringen och utformningen.

Inom karaktären *Årna och Kalmarsund* bedöms känsligheten för påverkan vara beroende på utformning och lokalisering. Negativa effekter bedöms uppstå om upplevelsen av kustnära bebyggelse och skärgård försvinner, vilket kan ske om den nya exploateringsgraden blir för hög och

markant. Skärgården i kommunen fungerar också som viktiga turistmål, och det är viktigt att inte upplevelsen och tillgängligheten till skärgården förändras. Att bedöma effekten av påverkan, bedöms i nuläget inte vara möjligt, då påverkan är knuten till exploateringsgrad, uttryck av ny bebyggelse samt tillgänglighet till skärgården.

För karaktären *Orterna som nav*, bedöms översiktsplanen medföra positiva effekter. I tätorterna kan förtätning, utförd på ett genomtänkt sätt med hänsyn till kulturvärdena, binda samman områden och bidra till ett attraktivare samhälle. Utbyggnadsplaner som tar sin utgångspunkt i befintliga värden – kulturhistoriska, sociala och estetiska – bemöts mer positivt av kommuninvånarna då de ses som en förstärkning av dessa värden.

Översiktsplaneförslagets utvecklingsområden berör inga kulturresevat. Dock berörs de norra delarna av ett riksintresseområde för kulturmiljö *Alsteråns nedre dalgång* av två utbyggnadsområden för bostäder. De uttryck för riksintresset som är angivna är främst kopplade till riksintresseområdets mellersta och södra delar, till Strömsrum och Alsteråns mynning. För de norra delarna anges den samlade kyrkbyn i Ålem med skolhuset som uttryck för riksintresseområdet. Föreslagen bebyggelse bedöms inte påverka riksintresseområdets kärnvärden om gestaltningen av den nya bebyggelsen tar hänsyn till det uttryck som finns i Ålems kyrkby. Förslagsvis kan ett gestaltungsprogram upprättas i samband med detaljplaneläggning. De infrastrukturprojekt som föreslås i översiktsplanen bedöms påverka riksintresseområden för kulturmiljön samt kulturmiljövärden. Dessa kommer att beaktas i samband med Trafikverkets planläggningsprocess.

Föreslagna utvecklingsområden berör följande områden som finns upptagna i Kulturminnesvårdsprogrammet:

Tabell 1. Berörda områden i Kulturminnesvårdsprogrammet.

Område	Beskrivning	Påverkan och effekt
1 Pataholm – Strömsrum – Ålem	Viktig väg och kustavsnitt med medeltida gods, anknytning till farled och sjöled från medeltiden. Värden vid Alsteråns mynning. Utgör riksintresse för kulturmiljö.	I det norra delarna föreslås två utbyggnadsområden för bostäder. Samma bedömning görs som för riksintresseområde för kulturmiljö <i>Alsteråns nedre dalgång</i> .
2 Kronobäck – Långnäs - Råsnäs	Inom området finns ett stort antal fornlämningar som speglar bebyggelseutvecklingen under tidig medeltid. Delar av området omfattas av riksintresse för kulturmiljö.	Området berörs av fem utbyggnadsområden för bostäder. Den nya bebyggelsen kan medföra att fornlämningar berörs. De delar som omfattas av riksintresseområde påverkas inte. I dagsläget är det svårt att avgöra digniteten av påverkan och effekt. Vid detaljplaneläggning bör hänsyn tas till fornlämningarna samt sambandet dess emellan.
13. Nygård	Utgörs av en ensamt belägen gård med odlingsmark.	I direkt anslutning till området föreslås nya verksamhetsområden samt solcellspark. Risk kan finnas för negativa effekter på område 13.

		Nygård. Omfattningen av den negativa effekten beror på typ av verksamheter samt om gårdens odlingsmark berörs. Dock är området idag relativt påverkat av Mönsterås bruk, varför den negativa effekten begränsas.
21. Fliseryds tätort	Kulturvärdena är i första hand kopplade till de industrihistoriska värdena samt kyrkbykaraktären.	Området berörs av fem utbyggnadsområden för bostäder. Påverkan på kulturvärdena beror på den nya bebyggelsens utformning. Risk för negativa effekter bedöms som ändå som begränsad, då områdena är lokaliserade i utkanten av orten samt utgör en förtätning av befintlig bebyggelse.
26. Blomstermåla tätort	Utgörs av Blomstermåla ort, som är kommunens mest utpräglade industrisamhälle.	Inom området föreslås ett område för sammanhängande bostadsbebyggelse och nytt verksamhetsområde. Risk för negativa effekter bedöms som begränsad, då områdena är lokaliserade i utkanten av Blomstermåla, och utgör en förtätning av befintlig bebyggelse och befintligt verksamhetsområde.
27. Timmernabbens tätort	Utgörs av Timmernabben som är kommunens mest utpräglade kustsamhälle. Bebyggelsen har vissa särdrag som minner om gamla tiders verksamheter.	Inom och i direkt anslutning till området föreslås nya områden för sammanhängande bostadsbebyggelse, samt ny mångfunktionell bebyggelse. Stor risk bedöms finnas för negativa effekter. Omfattningen av ny bebyggelse är stor, och risk finns för att den småskaliga orten förändras, och att de kulturhistoriska värdena försvinner.
28. Ålems stationssamhälle	Omfattar hela Ålem som växte upp som en följd av järnvägens tillkomst.	I direkt anslutning till området föreslås nya områden för verksamheter, utveckling av befintligt verksamhetsområde, nya sammanhängande bostadsområden samt ny och utveckling av befintlig mångfunktionell bebyggelse. Risk för negativa effekter bedöms som begränsad, då områdena är lokaliserade i utkanten av orten samt utgör en förtätning av befintlig bebyggelse och befintligt verksamhetsområde.
30. Sandbäckshult	Liten ort som har vuxit upp kring de industrier som Alsterån gav upphov till.	I området föreslås ett triangelspår, där markanvändningen består av skog. Triangelspåret bedöms inte medföra några negativa effekter på 30. Sandbäckshult.

Fornlämningar finns utspridd över hela kommunen, med en koncentration till det öppna odlingslandskapet och vattendragen. Översiktsplanens påverkan på fornlämningar och fornlämningsmiljöer kan inte bedömas i detta skede. Vid fortsatt planering inom planområdet kan det bli aktuellt med arkeologisk utredning och bedömning av fornlämningar.

6.3.4 Nollalternativets konsekvenser

Nollalternativet medför en mer spridd bebyggelse, vilket medför att risken för att negativa effekter ska uppstå på kulturmiljön samt dess upplevelsevärden är stor. Utbyggnadsområden berör riksintresse för kulturmiljö samt områden medtagna i Kulturminnesvårdsprogrammet. I nollalternativet finns ställningstaganden för hur kulturvärdena ska beaktas.

6.3.5 Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms planförslaget medföra små positiva konsekvenser för aspekten kulturmiljö. Översiktsplaneförslaget har delvis höga ambitioner kopplade till Mönsterås kulturmiljövärden, vilket visar kommunens medvetenhet om befintliga kulturhistoriska värden. Områden som är medtagna i Kulturminnesvårdsprogrammet berörs av utbyggnadsområden. Ställningstagandena avseende kulturmiljö är i översiktsplanen något svaga och bör konkretiseras för att kunna utgöra ett lämpligt underlag för utformning av detaljplaner samt bygglov.

Nollalternativets bedöms medföra små negativa konsekvenser. Bedömningen grundar sig på att alternativet bedöms medföra en mer spridd bebyggelse, som kan påverka upplevelsevärdena samt upplevelsen av kommunens kulturlandskap negativt.

6.3.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

- Upprätta ett nytt kulturmiljöprogram för kommunen
- Konkretisera i översiktsplanen hur bebyggelseutvecklingen ska förhålla sig till riksintresseområdenas värden, samt de områden som anges i kulturminnesvårdsprogrammet.
- Arbeta in lämpliga ställningstaganden i översiktsplanen som finns i kulturmiljörapporterna för Mönsterås och Timmernabben samt Ålems kyrkby/Pataholm.
- Konkretisera hur och var bebyggelseutvecklingen ska anpassas till landskapet och befintlig bebyggelse.
- Vid detaljplaner som berörs riksintresseområden för kulturmiljö bör en kulturmiljöutredning samt ett gestaltungsprogram upprättas.
- Gestaltungsprogram bör upprättas inom de utbyggnadsområden som föreslås i Mönsterås.
- Begränsa ny bebyggelse i Timmernabben.
- Komplettera översiktsplanen hur kommunen avser att stärka de kulturella ekosystemtjänsterna mentalt välbefinnande, kunskap och inspiration, samt kulturarv och identitet.

6.4 REKREATION OCH FRILUFTSLIV

Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på riksintresseområden enligt 3 och 4 kap miljöbalken, när-rekreatiomsområden samt de grönområden som bedöms vara viktiga för invånarnas hälsa och välbefinnande.

6.4.1 Bedömningsgrunder

Riksintresseområden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada området. Begreppet påtaglig skada är centralt för tillämpningen av hushållningsbestämmelsen om riksintressen. Bedömningen av vad som utgör en påtaglig skada är alltid platsspecifik och knuten till åtgärdens art och omfattning. Generellt gäller att ett ingrepp som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtagligt skadligt.⁵

Hela kommunens kuststräcka utgörs av riksintresse för högexploaterad kust. Inom detta område får fritidsbebyggelse endast komma till stånd i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl får dock annan fritidsbebyggelse komma till stånd, företrädesvis sådan som tillgodoser det rörliga friluftslivets behov eller avser enkla fritidshus i närheten av de stora tätortsregionerna.

6.4.2 Förutsättningar

Närheten till gröna miljöer är en av Mönsterås kommuns stora kvaliteter. Grönområdena utgör ett tydligt möte mellan natur och bebyggelse, och är viktiga för människors hälsa och välbefinnande. Grönområden kan dessutom fylla viktiga ekologiska funktioner. Välplanerade grönområden med anpassade skötselåtgärder kan utgöra värdefulla habitat och spridningskorridorer för både djur och växter.

Mönsterås kommun erbjuder ett stort utbud av platser för friluftsliv och motion. Motionsspår och utegym i nära anslutning till samtliga av de fem större orterna finns. Längs Alsterån och Emån är sportfiske och kajakpaddling populära aktiviteter. Längs kusten i friluftsområdet vid Långehäll, söder om Blomstermåla, finns det största området för mountainbikecykling i Kalmar län tillsammans med vandringsleder, skidspår och andra anläggningar. Den 80 kilometer långa Mönsteråsleden går igenom hela kommunen. Det finns också ett antal kortare vandringsleder i fina naturområden nära kommunens olika orter.

Ett område runt Emåns nedre lopp har pekats ut som riksintresse för friluftslivet, Emåns nedre lopp (FH07). Inom riksintresseområdet finns områden som har särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer. Området har bland annat många vattenanknutna friluftsaktiviteter, såsom fiske och kanot.

Hela kommunens kuststräcka utgörs av riksintresse för högexploaterad kust enligt 4 kap 4 § Miljöbalken. Inom detta område får fritidsbebyggelse endast komma till stånd i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl får dock annan fritidsbebyggelse

⁵ Allmänt råd SNV NFS 2005:17

komma till stånd, företrädesvis sådan som tillgodoser det rörliga friluftslivets behov eller avser enkla fritidshus i närheten av de stora tätortsregionerna.

6.4.3 Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplanens inställning är att fortsätta ge fler människor tillgång till friluftaktiviteter samt naturupplevelser. Önskvärda satsningar är en utveckling av badplatser, utveckla tillgänglighetsanpassade friluftslivsområden samt stråk och leder, även över kommungränserna, vilket ger goda förutsättningar för att skapa rekreationsmöjligheter inom kommunen.

Översiktsplaneförslaget pekar ut blå-gröna stråk, som är viktiga både ur naturmiljösynpunkt, och för friluftslivet. Ett exempel är det blågröna stråk som föreslås längs med kusten. Här är bevarandet och utvecklandet av friluftslivet i samspel med naturvärden en viktig del för att fortsätta gynna både den biologiska mångfalden och rekreationsmöjligheterna. Längs Emån och Alsterån återfinns ytterligare två blågröna stråk som syftar till att lyfta åarnas vikt för artrikedom, ekosystemet och besöksmål. Utpekandet av de blå-gröna stråken medför att friluftsvärdena säkerställs, och att målkonflikter undviks vid den framtida planeringen. Genom att både bevara och skapa nya ekologiska kopplingar stärks grönstrukturen och kan fortsätta bidra med ekosystemtjänster samt öka möjligheterna till klimatanpassning. Stora positiva effekter bedöms uppstå.

Förutom att stärka kommunens blå-gröna strukturer för naturmiljö och friluftsliv, kan även dessa användas till att skapa tillgänglighet till de angränsande kommunerna, då natur, vattendrag och kust har inga administrativa gränser. Positiva effekter bedöms uppstå för samverkan mellan de olika kommunerna, och bidrar till en ökning av turism kopplat till friluftsliv för samtliga av de angränsade kommunerna som exempelvis Högsby och Oskarshamns kommuner. Naturligtvis krävs det en samverkan mellan de olika kommunerna för att kunna realisera visionen.

Översiktsplanens mål om maximalt 300 meter till närmsta grönområde från bostaden och skolan möjliggör för en ökad utevistelse i gröna miljöer. Genom att verka för förekomsten av tillgängliga grönområden inkluderas även de som exempelvis har en barnvagn, rollator eller funktionsnedsättning. Det vore önskvärt om översiktsplanen kunde formulera riktlinjer kring friytor och förhållningssätt kring kompensatoriska åtgärder om grönytor tas i anspråk vid expoalering, vilket bedöms mildra de negativa effekterna av bostadsbyggande.

Även tillgängligheten till den tätortsnära naturen förbättras genom planens satsningar på utbyggnad av gång- och cykelnätet. En ökad tillgänglighet och befolkningens mängd innebär också en ökad risk för förslitning av naturområden, vilket kan bli särskilt problematiskt i områden med höga naturvärden vilket behöver beaktas. Befintliga grönområden ska enligt planen värnas, vilket även detta kan innebära svårigheter med en ökad befolkningens mängd.

Ett område runt Emåns nedre lopp har pekats ut som riksintresse för friluftslivet, FH07. Som förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden anges bland annat att områdets karaktär med möjligheter till fiske, vandring med mera ska bibehållas samt att stränderna och andra attraktiva områden behöver hållas allemansrättsligt tillgängliga. För sådant som kan påtagligt skada områdets värden bedöms bland annat vara verksamheter som enskilt eller kumulativt kraftigt kan försämra vattenkvaliteten, exploateringar som begränsar allmänhetens tillträde till stränderna samt en

negativ visuell påverkan som påtagligt stör upplevelsevärdena. Ett antal utbyggnadsområden för både bostäder och verksamheter berör området. Verksamhetsområdet utgörs av ett befintligt verksamhetsområde där planförslaget möjliggör ytterligare utveckling österut. Påverkan bedöms som begränsad då området redan är präglad av verksamheter. I Fliseryd anges att ny bebyggelseutveckling ska ske genom förtätning, eller i de områden som pekas ut i samhällets utkanter. I översiktsplanen anges ett antal ställningstaganden som rör rening av dagvatten i samband med exploateringsområden. Risken för att negativa effekter ska uppstå, bedöms som liten. Dock bör allmänhetens tillgänglighet till strandzonen beaktas i samband med planläggning.

Kommunens kustområde omfattas av *"Särskilda hushållningsbestämmelser"* enligt 4 kap. i miljöbalken. I 4 kap 1 § anges att områdena på grund av natur- och kulturvärden som helhet är av riksintresse och att ingrepp i miljön endast får göras om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar dessa värden. I kustområdet i Mönsterås kommun, den så kallade högexploaterade kusten, får enligt 4 kap 4 § inte uppföras ny enskild fritidsbebyggelse annat än som komplettering till befintlig eller fritidsbebyggelse med anknytning till det rörliga friluftslivet. Inga förslag till utbyggnad av ny fritidsbebyggelse anges i översiktsplanen. Bestämmelserna enligt 4 kapitlet ska inte hindra utvecklingen av tätorter eller det lokala näringslivet. De förslag till utbyggnad och förändringar som redovisas i planen syftar i samtliga fall till utveckling av näringslivet och kommunens tätorter. Hushållningsaspekterna bedöms därför ha tillgodosetts i kommunens planering

Översiktsplanen pekar ut bebyggelse inom strandskyddade områden som omfattas av landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Hur tillgängligheten till strandlinjen, och hur syftet med strandskyddet, påverkas, beror helt av hur bebyggelsen anpassas. Med allmänna gemensamma mötesplatser och stråk går det att tillgängliggöra strandlinjen i samband med utbyggnad. Vid dessa platser är det mycket viktigt att gränsen mellan privat och offentlig är mycket tydlig, exempelvis genom staketdragningar, så att det tydligt framgår att stranden är allmänt tillgänglig. Översiktsplanen föreskriver inga tydliga riktlinjer för hur tillgängligheten ska säkerställas.

6.4.4 Nollalternativets konsekvenser

Nollalternativet saknar utpekande av blå-gröna stråk, vilka inte bara säkerställer viktiga naturområden utan även viktiga frilufts- och rekreationsområden för kommuninnevanorna. Risk finns för att målkonflikter kan uppstå.

För övrigt lyfter såväl nollalternativet som planförslaget vikten av närhet till grönområden. Både nollalternativet samt översiktsplane-föreslaget saknar tydliga inriktningar av vilka avstånd som gäller för boende, skolor etcetera gällande tillgång till rekreation och friluftsliv.

Nollalternativet bedöms som svagare i jämförelse med planförslaget avseende gröna stråk samt tillgång till kvalitativa grönområden.

Nollalternativet bedöms medföra små negativa konsekvenser.

6.4.5 Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra små positiva konsekvenser för aspekten rekreation och friluftsliv. Bedömningen grundar sig på att översiktsplane-föreslaget säkerställer blå-gröna stråk,

samt satsningen på gång- och cykelvägar som tillgängliggöra närrekreationsområden. Översiktsplanen saknar riktlinjer kring friytor och förhållningssätt om grönytor behövs tas i anspråk. Graden av de positiva konsekvenserna kan öka om nedanstående förslag till åtgärder beaktas vid vidare arbete med översiktsplanen.

Nollalternativet bedöms som svagare i jämförelse med planförslaget avseende gröna stråk samt tillgång till kvalitativa grönområden. Små negativa konsekvenser bedöms uppstå.

6.4.6 Möjliga åtgärder

Följande åtgärder föreslås inom ramen för aspekten rekreation och friluftsliv:

- Upprätta en grönstrukturplan där områden för rekreation och friluftsliv även finns med.
- Komplettera översiktsplanen med riktlinjer kring friytor och förhållningssätt kring kompensatoriska åtgärder om grönytor tas i anspråk.
- Ange riktlinjer i översiktsplanen hur allmänhetens tillgänglighet till strandzonen ska säkerställas inom LIS-områden.

6.5 VATTEN

Aspekten avgränsas till att hantera översiktsplanens påverkan på grundvatten, ytvatten, dagvatten samt spill- och dricksvatten.

6.5.1 Bedömningsgrunder

Miljökvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år. Tillstånd till ett projekt eller en verksamhet får inte ges om åtgärden, verksamheten eller planen riskerar att orsaka en försämring av status eller äventyrar möjligheten att en miljökvalitetsnorm uppfylls. Vattenförekomsterna omfattas även av ett *icke-försämringskrav*, vilket innebär att mänskliga verksamheter inte får försämra statusen för en förekomst. Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status, det så kallade *förbättringskravet*.

Vattenskyddsområden syftar till att skydda grund- eller ytvattentillgångar som nyttjas eller kan komma att nyttjas som vattentäkt. Vattenskyddsområden regleras via 7 kap 21 § MB.

Mönsterås kommun har en antagen VA-plan som antogs år 2017. VA-planen ger vägledning och kunskapsunderlag till både planarbete och åtgärdsarbete.

6.5.2 Förutsättningar

I Mönsterås kommun finns 150 kilometer kuststräcka, två större åar och en mosaik av mindre vattendrag, sjöar och våtmarker. Såväl kusten som vattendragen är betydelsefulla för bland annat boende, näringsliv, sjöfart, turism och fritidsboende. Vattenmiljöerna i kommunen är påverkade av människan. Övergödningens effekter är synliga i kustvattnet i Mönsterås kommun.

Ett stort antal vattendrag finns i kommunen (12 st.) som omfattas av miljökvalitetsnormer för vattenförekomst. Samtliga har kvalitetskravet god ekologisk status, samt god kemisk ytvattenstatus. Några omfattas av målfår 2023, medan andra målfår 2027. Hela kommunens kuststräcka omfattas av miljökvalitetsnormer för vattenförekomst. I kommunen finns åtta vattenförekomster som omfattas av miljökvalitetsnormerna för kustvatten. Samtliga av dessa har kvalitetskravet god ekologisk status samt god kemisk ytvattenstatus. Del av Tjuståsasjön ligger innanför Mönsterås kommungräns och omfattas av MKN för sjöar.

Inom Mönsterås kommun finns tre grundvattenförekomster som omfattas av miljökvalitetsnormerna för vatten. Samtliga har kvalitetskraven god kvantitativ status samt god kemisk grundvattenstatus.

Idag är cirka 86 % av kommuninvånarna anslutna till kommunalt VA (årsskiftet 2021/2022). VA-ledningsnäten behöver dock anpassas och uppgraderas för att möta framtida behov, och arbetet styrs av kommunens VA-plan. Båda kommunens avloppsreningsverk är i behov av en upprustning inom de närmsta tio åren och kan behöva större yta för fortsatt drift och kunna bemöta framtida reningskrav och en ökad befolkningsmängd.

Emån och Alsterån är två av kommunens större vattendrag, vilka är av stor betydelse för den allmänna dricksvattenförsörjningen. Emån utgör råvattentäkt för dricksvatten vid Finsjö. I Sandbäckshult, vid Högsbyåsen, tas råvatten till kommunalt dricksvatten. För att förstärka grundvattentäkten i Sandbäckshult tas vatten ur Alsterån.

Kommunen har idag två vattenverk med tillhörande vattenskyddsområde, ett i Finsjö och ett i Sandbäckshult. Upprustning av vattenverken samt möjligheterna till nya vattentäkter kan behöva mark reserverad för att säkerställa en god vattenkvalitet och dricksvattenförsörjning. Idag går järnvägen genom vattentäkten i Sandbäckshult och dess inre skyddsområde.

6.5.3 Översiktsplanens konsekvenser

Kommunen har planerings- och tillsynsansvar för vattenresurserna och är därför en viktig part i vattenförvaltningen. För att kunna bidra till att nå målet om god vattenstatus måste den fysiska planeringen anpassas efter vattenförekomsternas status. När planläggning görs ska det därför säkerställas att planen inte motverkar miljökvalitetsnormerna samt att ingen försämring av vattenförekomsternas status sker.

Översiktsplaneförslaget medför en ökad exploatering inom avrinningsområden till vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av planen påverkar ytvatten genom utsläpp av föroreningar och snabbare flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Detta sker till följd av exploatering där naturmark hårdgörs. Med fler boende i kommunen och fler arbetstillfällen följer även fler trafikrörelser. Påverkanskällor i form av trafik har redan idag en generellt betydande påverkan på den ekologiska statusen i vattendrag. Sammantaget kan denna utveckling bidra till negativ påverkan på vattenförekomsterna.

För att undersöka översiktsplanens påverkan på MKN för vatten har kommunen upprättat en utredning (Dagvattenanalys och recipientutredning, Mönsterås kommun, WSP 2021-07-02) för hur de tre vattenrecipienterna Oknebacken, Mönsteråsområdet och Lövöområdet påverkas av en

utbyggnad enligt översiktsplanen. I kommunen finns fler vattendrag som omfattas av MKN för vattenförekomst, och slutsatsen i utredningen kan även tillämpas för dessa vattenförekomster.

Resultatet från utredningen visar att det ökade utsläppet är relativt litet från utvecklingsområdena och bedöms inte påverka miljökvalitetsnormer negativt eller äventyra framtida kvalitetskrav i Lövöområdet, Mönsteråsområdet eller Oknebacken. Påverkan på kustvattenförekomsterna bedöms som relativt liten på kustvattenförekomsterna Mönsteråsområdet och Lövöområdet. Då förekomsterna har en relativt god vattenomsättning, blir utspädningseffekten stor. Enligt utredningen ökar den totala mängden fosfor och föroreningar, men då denna bedöms som obetydlig, påverkas inte vattenförekomsterna negativt. Dock bör alltid arbete ske med att minska mängden föroreningar till vattenrecipient och vid planering samt arbete med nya detaljplaner bör reningskrav alltid beaktas. Framför allt vid industrimark och områden med hög andel bebyggelse samt större vägar är det viktigt att minska mängden föroreningar till vattenrecipient. Mönsterås kommun har en VA-plan som ett stöd för hur dagvatten ska hanteras, vilket är positivt. Enligt översiktsplanen är målet vid nybyggnation att minska miljöpåverkan från dagvatten genom ekologisk dagvattenhantering och att använda öppna dagvattenlösningar.

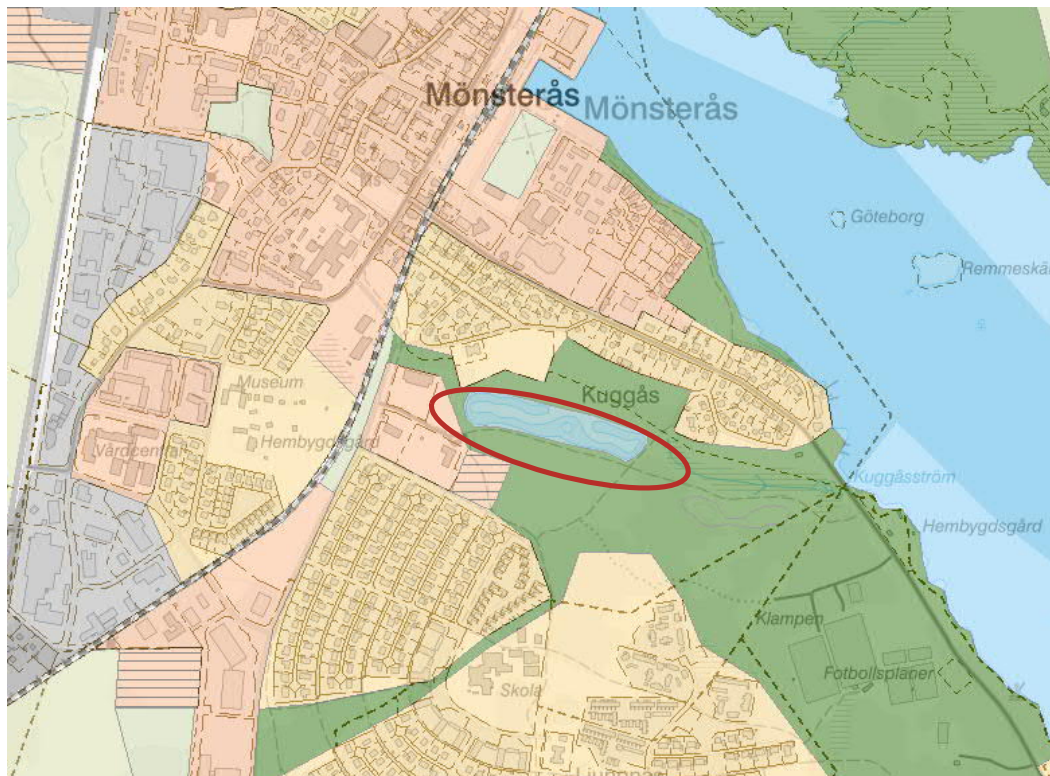
I översiktsplaneförslaget anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för miljökvalitetsnormerna för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Exempelvis anges att kommunens vatten ska skyddas mot åtgärder som negativt kan påverka vattenkvaliteten, i anslutning till transporter av farligt gods och andra risk-anläggningar ska detta särskilt beaktas. Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmänplats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning så ska kommunen säkerställa att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna. Ställningstagandena visar att kommunen har en medvetenhet samt en vilja med att arbeta för förbättrade vattenförekomster.

Mönsterås kommun säkerställer en större dagvattendamm öster om centralorten, se figur 6, som teknisk anläggning på markanvändningskartan. Det vore dock önskvärt om kommunen pekade ut möjliga ytor för dagvattenhantering i hela kommunen för att inte målkonflikter ska uppstå.

I översiktsplanen föreslås ett antal LIS-områden. Här är det avgörande att goda avloppslösningar skapas, och klaras inte miljökvalitetsnormerna så är heller inte markanvändningen lämplig. Många bristfälliga avloppslösningar inom vattendragens avrinningsområden ger risk för kumulativa effekter. Hur dagvattenhanteringen kan lösas i LIS-områdena är därmed en viktig fråga i kommande detaljplanearbete.

Idag är en stor andel fastigheter redan påkopplade på det kommunala VA-systemet (86 %). Trots det finns det inom kommunen idag bristfälliga avlopp på landsbygden som kan bidra till en ökad övergödningsproblematik. En fortsatt tillsyn och förbättring av enskilda avlopp kan bidra till en förbättring av den ekologiska statusen i berörda vattenförekomster. Även jordbruket är en betydande påverkanskälla här. Dåliga avloppslösningar och ett intensivt brukande gör att risken för övergödning till följd av hög belastning av näringsämnen ökar. Kommunalt VA eller gemensamma anläggningar finns inte bara på landsbygden, utan även inom flera av byarna utmed kusten, samt på en del öar. I översiktsplanen anges att vid ny bebyggelse i kustnära lägen är det av stor vikt att VA-situationen belyses. Målsättningen är att gemensamma anläggningar, både för vatten och avlopp,

uppförs. Ställningstagandet medför positiva effekter för ytvatten, men avsaknaden av ställningstaganden och målinriktning för befintliga enskilda vatten- och avlopp begränsar de positiva konsekvenserna. Målet bör vara att samtliga enskilda VA-lösningar kopplas på kommunalt VA, vilket skulle kunna ge kraftigt minskade utsläpp av gödande ämnen.

Figur 6. Utpekad dagvattenyta i översiktsplaneförslaget, röd markering.

I översiktsplanen anges att kommunen ska verka för att andelen våtmarksarealer i kommunen ska öka. Intentionerna är goda, då våtmarker ger en effektiv renings samt naturlig fördröjning av vatten. Vilka våtmarksområden som ska öka, samt om kommunen avser att anlägga eller restaurera nya eller befintliga våtmarker framgår inte i översiktsplanen. Att peka ut våtmarksområdena i översiktsplanen skulle ge goda förutsättningar för att bibehålla och förbättra ekosystemtjänsterna. Emåns nedre lopp och utlopp i Östersjön är också utpekad som Ramsar-område. Området är skyddat i översiktsplanen genom att det ingår i de utpekade blå-gröna stråken, och ger ett extra skydd från exploatering och påverkan.

Kommunen har idag tre vattentäkter. Täkterna Emån och Alsterån är viktiga ytvattentäkter för dricksvattenproduktion samtidigt som Högsbyåsen vid Sandbäckshult utgör en viktig grundvattentäkt. För att klara framtida behov och säkerställa en god dricksvattenkvalitet utreds idag en ny dricksvattentäkt och reservvattentäkt. Därmed följer även krav på nya vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter. Det kan innebära begränsningar av hur marken får användas och hur exempelvis kemiska produkter och avfall får hanteras. Vid utpekandet av nya vattentäkter behöver andra användningar på platserna beaktas, så som jordbruk. Ingen mark är avsatt på markanvändningskartan för den nya dricksvattentäkten och reservvattentäkten, dock har kommunen i sin planering varit noga med att inte förlägga något nytt exploateringsområde för bostäder eller

industri- och verksamheter inom de tänkta områdena. För att ändå säkerställa marken, bör områdena pekas ut i översiktsplanen. Planen ska gälla i många år, och det är viktigt att denna är hållbar.

Kommunen har idag två vattenverk med tillhörande vattenskyddsområde, ett i Finsjö och ett i Sandbäckshult. Upprustning av vattenverken samt möjligheterna till nya vattentäkter kan behöva mark reserverad för att säkerställa en god vattenkvalitet och dricksvattenförsörjning. Någon sådan mark reserveras inte i översiktsplanen, och kan på sikt medföra målkonflikter.

Planen avser att ta hänsyn till områden som är av betydelse för grundvattenbildning. Enligt planförslaget bör exploatering eller andra åtgärder som riskerar att försämra områdets naturliga förmåga att fördröja, rena och infiltrera vatten undvikas. Föreslaget triangelspår medför intrång i vattenskyddsområdet för grundvattentäkten Sandbäckshult. Risk kan finnas för grundvattenpåverkan både vid anläggningsskedet och under driftskedet. Dessutom medför järnvägen en ökad risk för påverkan av förorenade ämnen vid en olycka med farligt gods. I dagsläget är det inte möjligt att bedöma effekterna av järnvägens påverkan på grundvattentäkten, utan dess lämplighet får prövas i framtida planeringsprocesser. Provpumpning och andra metoder kan användas för att bedöma områdets lämplighet för nybyggnation.

6.5.4 Nollalternativets konsekvenser

I nollalternativet pekas inte möjliga områden för fördröjnings- och dagvattendammar ut på mark- och vattenanvändningskartan. Nollalternativet pekar ut ytor för områden som har reserverats för ytvattenuttag samt dricksvattenförsörjning. I nollalternativet saknas resonemang samt ställningstaganden för hur kommunen avser att hantera miljökvalitetsnormerna för vatten.

6.5.5 Sammanfattande bedömning

Översiktsplanen bedöms medföra små positiva konsekvenser för vatten. Kommunen har upprättat en utredning som visar att föreslagna utbyggnader inte påverkar miljökvalitetsnormerna för vatten. I översiktsplanens olika ställningstaganden visar kommunen en viljeriktning av att förbättra vattenkvaliteten i kommunen, dock saknas bland annat utpekande av dagvattenytor, områden för den nya dricksvattentäkten och reservvattentäkten samt våtmarker. Graden av de positiva konsekvenserna kan öka om föreslagna åtgärder beaktas.

Trots att nollalternativet pekar ut områden som har reserverats för ytvattenuttag samt dricksvattenförsörjning, bedöms de negativa konsekvenserna som måttliga. I nollalternativet saknas resonemang om MKN för vatten, samt vattenrening. Inga ytor för dagvattenhantering pekas ut.

6.5.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

- Kommunen bör ta fram en vattenplan där både ytvatten och grundvatten omfattas. Planen bör per avrinningsområde beskriva problem och åtgärder för att nå MKN för samtliga av kommunen vattenförekomster.
- Kommunen bör i översiktsplanen redovisa ytor fördröjnings- och dagvattendammar för hela kommunen.

- Översiktsplaneförslaget bör kompletteras med ställningstagande huruvida enskilda nya avlopp kan tillåtas, och hur dessa ska hanteras.
- Avsätta viktiga våtmarksområden på markanvändningskartan.
- Kommunen bör i översiktsplanen peka ut de befintliga multifunktionella anläggningar, exempelvis idrottsplatser, som kan avleda och omhänderta ökande dagvattenflöden och skyfall.

6.6 HUSHÅLLNING MED NATURRESURSER

Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på jord- och skogsbruk.

6.6.1 Bedömningsgrunder

Miljöbalken (MB) innehåller bestämmelser om hushållning med mark och vatten. Det innebär att brukningsvärd jordbruksmark och skogsmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Hur begreppet väsentligt samhällsintresse tolkas, och om exploateringen kan innefattas i begreppet är därför centralt för hur 3 kap 4 § i miljöbalken ska kunna efterföljas.

Hushållningsbestämmelserna innehåller flera andra regler som påverkar jordbruks- och skogsmark. Det gäller till exempel att mark som har betydelse för friluftslivet så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska beaktas särskilt (3 kap 6 § MB).

6.6.2 Förutsättningar

Jordbruksmark är en viktig resurs som globalt sett minskar samtidigt som behovet ökar. Åkermark ger möjlighet att producera mat. Om vi kan producera mer livsmedel i Sverige blir vi mer självständiga och inte lika beroende av import från andra länder. Åkermark har möjlighet att buffra stora vattenflöden vid exempelvis skyfall och binder koldioxid i marken, vilket minskar utsläppen.

Både jord- och skogsbruket är viktiga näringar i kommunen vilket sysselsätter många människor och håller landskapet öppet. Ungefär 14% av kommunens markyta, ej inräknat vattenområden, utgörs av åkermark medan 74% består av skog i form av både produktionsskog, rekreationsområden och övrig skog.

De kustnära delarna av kommunen utgörs till stor del av jordbruk, medan de nordvästra bygderna domineras av skogsbruk. De mest intensiva jordbrukslandskapen är belägna både norr och söder om Mönsterås samhälle samt i kommunens sydöstra delar vilket kan ses som ett stråk i nord-sydlig riktning, parallellt med kustlandskapet.

6.6.3 Översiktsplanens konsekvenser

Planförslagets ambition är att jordbruksmark ska värnas och på landsbygden ska jord- och skogsbrukets långsiktiga intressen prioriteras. De ställningstaganden som anges i översiktsplanen bedöms medföra goda möjligheter att värna om det sammanhållna jordbrukslandskapet, samt även

om dess kulturella värden. Dessutom ges möjligheter till en utveckling av landsbygden och dess orter, som i sin tur ger underlag för att utveckla service och kollektivtrafik.

Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen ska vara knuten till centralorten och serviceorterna, men bostadsbebyggelse föreslås även i landsbygdsorterna och på landsbygden. Översiktsplanens ställningstaganden som exempelvis att på landsbygden är det de verksamheter som är kopplade till jord- och skogsbruk som har företräde, medför att jordbrukets långsiktiga utveckling prioriteras. Vidare anger översiktsplanen att vid nybyggnation av bostadsbebyggelse och infrastruktur ska lokalisering i första hand göras till redan ianspråktagen mark och i anslutning till befintlig bebyggelse, vilket medför att fragmentering av jord- och skogsbruksmark undviks, och att större sammanhängande jordbruksområden kan sparas.

För att ge landsbygden fler utvecklingsmöjligheter och fortsätta bidra till en attraktiv och levande landsbygd är det ibland nödvändigt att ta jordbruksmark i anspråk. Om så är fallet, så anger översiktsplaneförslaget ett antal ställningstaganden som gör att både naturvärden och kulturhistoriska värden beaktas. Vid ianspråktagande av jordbruksmark bör ny bebyggelse ta hänsyn till det omgivande landskapets karaktär och utformning. Det kan ske med avseende på exempelvis terrängens variation, naturvärden och viktiga siktlinjer men även den befintliga bebyggelsens utformning. Översiktsplanen lyfter också att det är viktigt att ny bebyggelse på landsbygden lokaliseras till befintlig infrastruktur vilket underlättar både uppförande och drift. Placeringen nära befintlig infrastruktur ger dessutom en närmre koppling till arbetsmarknad, service och kollektivtrafik vilket bidrar till en ökad livskvalitet. Om det finns möjlighet att bosätta sig på landsbygden, och eventuellt öka befolknings- och serviceunderlaget i landsbygdsbyarna, kan det innebära ökade möjligheter att bevara skogs- och jordbruksnäringen.

Enligt 3 kap 4 § i miljöbalken får jordbruksmark bara tas i anspråk om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, och om behovet inte kan tillgodoses på annan mark på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt. I översiktsplanen anges att kommunen vid ianspråktagande av jordbruksmark ska använda sig av länsstyrelsen i Uppsala läns vägledning *Jordbruksmark i prövning och planering*, vilket är en god intention. Metoden går ut på att olika relevanta frågor ställs, som exempelvis *"Finns det annan mark att ta i anspråk för ändamålet"*. Svaret på frågorna medför ett resultat om det bedöms vara möjligt att ianspråkta jordbruksmarken, eller inte. Att använda sig av metoden när behov finns att ianspråkta jordbruksmark visar att kommunen värnar om jordbruksmarken och vill skapa en långsiktigt hållbar kommun.

Föreslagna utvecklingsområden för bostäder medför att jordbruksmark ianspråkts. Den totala andelen som tas i anspråk för utvecklingsområdena är dock endast 1,4%, vilket bedöms som en mycket begränsad del av kommunens totala yta av jordbruksmark. Ianspråktagandet av jordbruksmarken bedöms inte försvåra möjligheterna att bedriva jordbruk inom kommunen, och de negativa effekterna bedöms som obetydliga och lokala.

I översiktsplanen föreslås ett antal områden för infrastruktur, bland annat nya planskilda korsningar med E22. Huruvida jordbruks- och skogsmark påverkas av dessa åtgärder, kommer att utredas inom Trafikverkets planläggningsprocess.

6.6.4 Nollalternativets konsekvenser

Nollalternativet redovisar en prioritering av skogs- och jordbruksmark inom utpekade områden. Dock bedöms ställningstaganden i den gällande översiktsplanen vara något svagare än i föreliggande översiktsplaneförslag, vilket medför små negativa effekter i form av fragmentering och spridd ny bebyggelse.

6.6.5 Sammanfattande konsekvenser

Översiktsplaneförslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för hushållnings med naturresurser. Angivna ställningstaganden medför att resurserna prioriteras, och att fragmentering undviks. Andelen jordbruksmark som tas i anspråk för utbyggnad av bostäder är liten. Vidare kan positiva effekter uppstå för kommunen om det finns möjligheter att bosätta sig på landsbygden, och eventuellt öka befolknings- och serviceunderlaget i landsbygdsbyarna. Detta bidrar till möjligheterna att bevara skogs- och jordbruksnäringen.

Nollalternativet bedöms medföra små negativa konsekvenser, då ställningstagandena bedöms som något svagare jämfört med översiktsplaneförslaget.

6.6.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

Inga åtgärder föreslås.

6.7 MÄNNISKORS HÄLSA

Aspekten avgränsas till att behandla påverkan på människors hälsa från buller samt luftföroreningar.

6.7.1 Bedömningsgrunder

För utomhusluft finns miljökvalitetsnormer som utgörs av gränsvärden som ska följas och målsättningar som ska eftersträvas för ett antal ämnen, däribland kväve- och svaveloxider, marknära ozon och partiklar. Planer och bygglov får inte godkännas där värden överskrids.

För trafikbuller vid bostäder gäller Förordningen om trafikbuller (2015:216).

6.7.2 Förutsättningar

I Mönsterås antas vägtrafik, främst E22 och väg 34, samt till viss del järnvägstrafik vara den vanligaste bullerkällan, men även mindre industrier upphov till buller. Generellt leder vägtrafiken inte till några betydande effekter vid bostäder sett till gällande riktvärden, även om enstaka bostadshus kan påverkas av bullernivåer strax över riktvärdet 55 dB(A). Påverkan avseende ljudnivåer och utbredning från övriga bullerkällor är inte känd.

Luftföroreningar leder till hälsoproblem som ökad förekomst av cancer, allergier och luftvägssjukdomar. Luftkvaliteten i Sverige är god, men det finns vissa undantag. På mindre orter som i orterna i Mönsterås kommun är luften vanligtvis bra. För att kontrollera luftkvaliteten gör Kalmar läns luftvårdsförbund mätningar där människor vistas, i gaturumsmiljö och i bakgrundsmiljö. Luftvårdsförbundet är en sammanslutning av företag, kommuner, myndigheter och andra intressenter som påverkar luften eller har intresse av luftvårdsfrågor, och Mönsterås kommun är en

av medlemmarna. Enligt de krav som finns görs gaturumsmätningar på en utpekad plats som har högst 100 000 invånare. I Kalmar län är den valda platsen Södra vägen i Kalmar vid Folkets Park, där belastningen av fordon är hög. På den platsen mäter luftvårdsförbundet kontinuerligt partiklar och kvävedioxid. Resultatet av mätningarna visar att halterna av luftföroreningar ligger under de normer som finns för miljö kvalitet.⁶

6.7.3 Översiktsplanens konsekvenser

LUFTFÖRORENINGAR

Luftkvaliteten inom Mönsterås kommun är, liksom i andra glesbygdskommuner, idag god. Översiktsplaneförslaget saknar konkreta ställningstaganden kopplade till luftkvalitet, men då kommunen utgör en landsbygdskommun, och de uppmätta värdena av luftföroreningar är långt under miljö kvalitetsnormerna, bedöms inte behovet vara av samma dignitet som för en kommun som har stora och täta städer med hög andel trafik. Föreslagna utbyggnadsområden bedöms inte medföra en så stor trafikökning att det finns risk för att gränsvärdena för MKN för utomhusluft ska överskridas. Exploatering som föreslås nära vägar med hög trafikintensitet bör utredas i detaljplaneskedet för att säkerställa att god luftkvalitet.

Som utgångspunkt vid lokaliseringen av nya bebyggelseområden, har kommunen prioriterat lägen i nära anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service, samt en satsning på kollektivtrafik och gång- och cykelvägnet. Detta syns på de kollektivtrafiknoder som kommunen har pekat ut i översiktsplanen. Översiktsplanen bedöms bidra till att minska de biltransporter som är kortare än cirka tre kilometer. För de resor som är mer än tre kilometer, bedöms bilen fortsatt vara det dominerande färd sättet.

Teknisk utveckling av fordonen tillsammans med högre andel elbilar och förändrade fordonsbränslen medför successivt minskade avgasutsläpp, bland annat av kvävedioxid. Detta gäller dock inte för partiklar, PM₁₀, som framför allt uppstår av det vägslitage som trafiken medför och i synnerhet om bilar med dubbdäck kör på torrt väglag. Den tekniska utvecklingen medför sannolikt att kvävedioxidhalterna blir lägre år 2040 jämfört med idag.

BULLER

Då befolkningen i Mönsterås kommun antas öka i framtiden, kommer sannolikt även trafiken, och med den även bullerpåverkan att öka. Den framtida trafikökningen från de utpekade utvecklingsområdena för bebyggelse och verksamheter är inte beräknad, men bullerpåverkan bedöms som begränsad. Den nya bebyggelsen som föreslås i Mönsterås och Ålem ligger i områden som kan vara påverkade av trafikbuller från E22, dock kan åtgärder genomföras och säkerställas i kommande detaljplaner, varför ingen negativ påverkan bedöms uppstå.

Den föreslagna utvidgningen av befintliga industri- och verksamhetsområden, samt nya verksamhetsområden kan leda till viss ökad bullerpåverkan. Hur stor påverkan blir beror i slutändan

⁶ [Luften utomhus - Mönsterås kommun \(monsteras.se\)](https://monsteras.se/luft-utomhus)

på vilken typ av verksamhet som tillkommer. Påverkan från enskilda störande verksamheter regleras genom miljötillstånd.

Kommunen föreslår en utveckling av spårområdet för Stångådalsbanan, samt ett stationsläge i Mönsterås och Ålem. Detta innebär minskade personbilstransporter bland annat till Kalmar och Mönsterås bruk, vilket verkar positivt för buller – och luftföroreningsnivåerna.

Som utgångspunkt vid lokaliseringen av nya bebyggelseområden, har kommunen prioriterat lägen i nära anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service, samt en satsning på kollektivtrafik och gång- och cykelvägnät. Genom att stärka möjligheterna till att åka kollektivt samt öka möjligheten för att gå eller cykla, kan påverkan från kortare bilresor inom kommunen minskas. Dock beror potentialen av att minska biltrafiken påverkan bland annat på hur transportbehovet, kollektivtrafiken och elektrifieringen av fordonsflottan, samt dess infrastruktur, utvecklas. Hur trafikmängderna kommer att utvecklas fram till år 2040 är inte känt.

6.7.4 Nollalternativets konsekvenser

I nollalternativet hanteras inte någon utveckling av Stångådalsbanan eller utbyggnader av nya stationslägen. Gång- och cykel samt kollektivtrafik hanteras, men med en mer begränsad styrning jämfört med översiktsplaneförslaget. Inga effekter bedöms uppstå för aspekten.

6.7.5 Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra måttliga positiva konsekvenser för aspekten människors hälsa. Bedömningen baseras främst på att planen bidrar till effektiva transporter på järnväg, stärker möjligheterna att åka kollektivt samt ökar möjligheten för invånare att cykla och gå tryggt och säkert.

Nollalternativet bedöms medföra obetydliga konsekvenser.

6.7.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

Planförslagets övergripande riktlinjer för hanteringen av buller syftar till att följa de nationella riktvärdena. Inför den fortsatta planeringen föreslås följande:

- Utredda bullerförhållandena vid de utpekade utvecklingsområdena.
- Utredda och peka ut både betydande bullerkällor och deras effekter, och bullerutsatta områden i kommunen.
- Redovisa ställningstaganden avseende bebyggelse i lägen nära bulleralstrande väg- och järnvägstrafik.
- Beräkna buller från framtida trafik.

6.8 RISK OCH SÄKERHET

Aspekten är avgränsad till risker kopplade till farligt gods samt förorenade områden. Risker i samband med klimatförändringar, bedöms i avsnitt 6.10 Klimatanpassning.

6.8.1 Bedömningsgrunder

Länsstyrelsen i Skåne Län har utgivit Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen (2007), RIKTSAM. I publikationen finns riktlinjer för hur riskhänsynen kan beaktas i samhällsplaneringen, samt hur riskhänsynen kan tas i olika skeden av planeringsprocessen. I publikationen finns olika skyddsavstånd beroende på markanvändning och typ av farligt godsled, som bör beaktas i samband med planeringen.

Resultaten från analyser avseende föroreningar i mark jämförs i första hand med Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark (Naturvårdsverket, 2016). I frågor rörande masshantering som avfall jämförs resultaten med de fastställda kriterierna enligt REACH och avfallsförordningen. Vid återanvändning av avfall för anläggningsändamål jämförs slutligen uppmätta halter med Naturvårdsverkets haltgränser för Mindre än Ringa Risk, MRR (Naturvårdsverket, 2010).

Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark är uppdelade utifrån markanvändning:

- Känslig markanvändning, KM
- Mindre känslig markanvändning, MKM

I Sverige finns inga heltäckande jämförvärden för grundvatten. Därför jämförs uppmätta halter i grundvatten med olika jämförvärden beroende på ämne. Dessa är bland annat:

- Livsmedelsverkets gränsvärden för dricksvatten
- SGU:s bedömningsgrunder för grundvatten
- SPI Rekommendation, Efterbehandling av förorenade bensinstationer och dieselanläggningar.

6.8.2 Förutsättningar

I Mönsterås kommun finns tre utpekade primära farligt godsleder. Dessa utgörs av E22, väg 34 samt järnvägen till Mönsterås bruk.

Potentiellt förorenade områden kartläggs genom att platser där det funnits verksamheter som kunnat orsaka föroreningar identifieras. I Mönsterås kommun finns ett antal potentiellt förorenade områden som är kategoriserade i riskklass 2 - stor risk, 3 - måttlig risk och 4 - liten risk. Dessutom finns ett stort antal ej riskklassade områden. Många av områdena ligger i anslutning till Emån och Alsterån, vid Södras anläggningar i kommunens nordöstra del liksom i och kring tätorterna. Kalmar län har tagit fram en prioriteringslista över länets alla förorenade områden i riskklass 1 och 2. Åtta av kommunens riskklassade områden finns med på listan, flera är plantskolor i riskklass 2.

6.8.3 Översiktsplanens konsekvenser

Planförslaget pekar ut ny bebyggelse i närheten av kommunens primära farligt godsleder. Det innebär att fler människor finns inom potentiella olycksområden samtidigt som risken för att en

olycka ska inträffa ökar något till följd av ökad trafik. Hur mycket befolkningen och trafikmängderna antas öka framöver framgår inte av översiktsplanen, inte heller antalet transporter av farligt gods.

Den föreslagna markanvändningen, framför allt i Mönsterås, Ålem och Fliseryd, bedöms kunna leda till ökad risk för negativa effekter på människor från olycka med farligt gods, om än i begränsad omfattning. Det finns inget i planförslaget som indikerar att den något ökade risken inte skulle gå att hantera på ett lämpligt sätt i den fortsatta och mer detaljerade planeringen.

I översiktsplaneförslaget anges att publikationen *Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen (2007)*, RIKTSAM ska beaktas i samband med planeringen. Om angivna skyddsavstånd beaktas vid detaljplaneläggning, bedöms de negativa effekterna från en eventuell olycka med farligt gods elimineras. Om exploatering sker närmare än angivna avstånd bör detaljplanen föregås av en riskutredning.

Bebyggelse föreslås i områden som utgör MIFO-områden. Vid en förändrad markanvändning behöver hänsyn tas till potentiella föroreningar inom området. Översiktsplanen saknar i dagsläget konkreta ställningstaganden huruvida markföroreningar ska hanteras i den kommande planeringen, vilket kan leda till en osäkerhet trots det att lagstiftningen styr hanteringen. Svartö, Mönsterås tätort, Timmernabben och Pataholm påverkas alla genom sitt läge vid kusten direkt av stigande havsnivåer. I alla dessa områden påverkas därmed också utpekade MIFO-objekt. Svartö ligger också i direkt anslutning till Mönsterås bruk, med både MIFO-objekt och tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet.

Fliseryd, Blomstermåla, Solberga och Ålems kyrkby ligger inåt landet och påverkas inte på samma sätt av en havsnivåhöjning. Däremot kan översvämningar i Emån och Alsterån få stora konsekvenser för orterna och de MIFO-objekt som finns längs med båda åarna.

6.8.4 Nollalternativets konsekvenser

Samma bedömning görs för nollalternativet, som för översiktsplaneförslaget.

6.8.5 Sammanfattande bedömning

Översiktsplaneförslaget saknar ställningstaganden avseende förorenad mark samt hantering av risker från olycka med farligt gods. Det finns dock inget som indikerar att riskerna inte skulle gå att hantera på ett lämpligt sätt i den fortsatta och mer detaljerade planeringen, men för tydlighetens skull bör översiktsplanen kompletteras med detta. Översiktsplanen bedöms inte medföra några konsekvenser. Samma bedömning görs för nollalternativet.

6.8.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

I det fortsatta arbetet med markföroreningar samt farligt gods rekommenderas följande åtgärder:

- Utreda och konstatera föroreningssituation inom potentiellt förorenade områden, särskilt i områden som utsätts för klimatförändringens effekter.
- Identifiera och åtgärda de förorenade områden med störst påverkan samt de som leder till allvarligast konsekvenser.

- Komplettera översiktsplanen med ställningstaganden kring markföroreningar samt hanteringen av risker av farligt gods i samband med detaljplaneprocessen.

6.9 KLIMATANPASSNING

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på klimatet utifrån risker av ras, skred, erosion samt översvämningar.

6.9.1 Bedömningsgrunder

Sverige har tagit fram en nationell strategi för klimatanpassning (prop. 2017/18:163) som syftar till att förbättra kommunernas förberedelser för ett förändrat klimat. Propositionen medför krav på att kommunerna i översiktsplanen ska *”ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra”* (Regeringen, 2017).

Enligt plan- och bygglagen 2 kap 5 § ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering. All planläggning ska även ta hänsyn till klimataspekter, där klimatanpassning ingår.

6.9.2 Förutsättningar

Inom ramen för översiktsplanarbetet har risken för översvämningar samt lågpunkter utretts inom kommunen (Dagvatten, Risk- och sårbarhetsanalys, WSP 2002). Resultatet av utredningen visar att Blomstermåla inte påverkas av en havsnivåhöjning på grund av dess långa avstånd till kusten och att orten är belägen på en höjdrygg. Vid ett extremt skyfall påverkas dock tre skolbyggnader vid Krungårdsskolan, samt en el-central i norr och en i väster.

Fliseryd ligger på ett långt avstånd från kusten och påverkas därför inte av en havsnivåhöjning. Delar av orten påverkas dock av vattenansamlingar vid större regnhändelse. Emån, som går igenom orten, kommer vid ett 100-års flöde att översvämmas, vilket medför risk för översvämning av ett par vägar samt en skolbyggnad (Fliseryds skola).

Vid ett extremväder år 2040 visar utredningen att framför allt Mönsterås påverkas. I scenariot bildas vattenansamlingar över större delen av orten, men med en högre koncentration norr om centrum. Vid en extrem havsnivåhöjning kommer det låglänta området norr om Nynäs att översvämmas. Gällande samhällsviktiga verksamheter, påverkas sju skolbyggnader (Mönsterås gymnasium), kommunhuset, randstationen, ett samfund samt fem hälsocentralbyggnader av vattenansamlingar. Vid extremväder år 2100 påverkas ytterligare tre skolbyggnader, avloppsreningsverket vid Nynäs samt en busstation. Delar av järnvägssträckningen förbi Mönsterås och delar av vägnätet påverkas i båda översvämningsscenarierna. Vid scenario 2040 påverkas en el-central och vid scenario 2100 påverkas ytterligare tre el-centraler.

Timmernabben är beläget längs med kusten och riskerar att påverkas både av en havsnivåhöjning, vattenansamlingar vid skyfall samt vid en extremväderhändelse. Under båda scenarierna (år 2040 samt år 2100) påverkas Tillingseskolan (tre skolbyggnader), reningsverket vid Gäddenäs samt ett antal vägar och el-central av översvämning.

Utredningen visar att Ålem inte påverkas av havsnivåhöjningar i något av de studerade scenarierna. Dock påverkas orten av vattenansamlingar från extremregn. Störst utbredning har en vattenansamling, beläget i en lågpunkt väster om Ålems kyrka. Vid ett extremväder påverkas också ett fåtal vägar samt en el-central.

I Mönsterås kommun finns inga registrerade skred i Skreddatabasen (SGI), dock finns det utpekade riskområden. Riskområden för ras och skred finns spridda över hela kommunen, dock är de mer förekommande i de norra delarna. Potentiell erosion är framför allt utpekad längs hela Östersjökusten, Alsterån, Emån samt kring vattenförekomster i de norra delarna av kommunen. Det finns ett antal vägar som riskerar att påverkas av ras och skred. Främst förekommer dessa vägar i anslutning till Emån, Alsterån och kusten. Även en del av järnvägssträckan norr om Mönsterås pekas ut. En befintlig el-central belägen norr om Strömrum, i direkt anslutning till Alsterån, riskerar också att påverkas av ras och skred.

6.9.3 Översiktsplanens konsekvenser

Översiktsplaneförslaget avser att anpassa Mönsterås kommun till ett framtida klimat som är varmare, blötare, torrare och har större säsongsvariationer. Klimatanpassning enligt planförslaget innebär att minimera sårbarheten och förebygga skador som orsakas av ett förändrat klimat avseende skyfall, höjda havsnivåer, höga temperaturer, erosion och skred. I översiktsplanen tar kommunen hänsyn till scenarion som visar 100 år framåt gällande havsnivåhöjning. Detta visar vidare på kommunens medvetenhet inför de klimathot som samhället står inför.

Inom ramen för översiktsplanarbetet har risken för översvämningar samt lågpunkter utretts (Dagvatten, Risk- och sårbarhetsanalys, WSP 2022). Utredningen har utgjort underlag för placering av nya bebyggelseområden, vilket medför att risken för påverkan av stigande vattennivåer har begränsats. I utredningen har konsekvenserna vid ett 30-års regn för scenario 2040 och ett 100-års regn för scenario 2100 beräknats. Resultatet visar att föreslagna utbyggnadsområden för bostäder påverkas marginellt av stigande vattennivåer. Samtliga av de föreslagna utbyggnadsområden påverkas dock i någon mycket liten del. Sju utbyggnadsområden har ett maxdjup på 0,3–0,5 meter och 27 utbyggnadsområden har ett maxdjup på >0,5m. Då utbyggnadsområdena är stora och en mycket liten del berörs, och då goda möjligheter finns att reglera och hantera detta inom kommande detaljplaner, bedöms inga risker föreligga.

För att ta hänsyn till stigande havsnivåer och eliminera konsekvenserna av kraftiga skyfall, pekar översiktsplanen ut en *påverkanszon för klimatanpassning*. Denna sträcker sig från kustlinjen upp till höjdkurvan för tre meter över havsnivån. Påverkanszonen har tagits fram utifrån utredningen gällande risk för översvämningar, samt länsstyrelsens regionala rekommendationer för grundläggning gällande havsnära fysisk planering (+2,8 m). Även Boverket rekommenderar samma nivå för havsnära fysisk planering. Detta innebär också att påverkanszonen på tre meter tillför ytterligare marginal. Inom påverkanszonen redovisar översiktsplanen ett antal ställningstaganden som ska gälla vid exploatering inom zonen, vilket ger tydliga riktlinjer inför kommande detaljplan- och bygglovsprocesser och eliminerar riskerna. Vidare anger översiktsplaneförslaget för de områden som ligger utanför påverkanszonen, översiktliga förslag på klimatanpassningsåtgärder för både befintlig

och ny bebyggelse, samhällsviktig infrastruktur/byggnation samt natur-och kulturvärden. Planen anger också nivåer för ny bebyggelse, samt olika möjliga åtgärder, till exempel höjdsättning av vägar etcetera, för att klimatanpassa nya byggnader och områden. Genom att ny bebyggelse lokaliseras på lämpliga ställen, utifrån ett klimat- och översvämningssperspektiv, minskar risken för skador vid skyfall och översvämningar.

Mönsterås kommun säkerställer en större dagvattendamm öster om centralorten som teknisk anläggning på markanvändningskartan. Inga övriga specifika ytor pekas ut, som ska hantera eventuella översvämningar, utan befintliga och nya grönstråk avses hantera dessa och reglerande ekosystemtjänster som fördröjer avrinning bevaras. Vidare anger översiktsplanen att multifunktionella ytor, såsom parker och fotbollsplanen kan användas som översvämningssytor vid behov. Kommunen har en genomtänkt strategi för att hantera ökat dagvatten och översvämningar vid skyfall, men det vore ändå önskvärt om kommunen pekade ut möjliga ytor för dagvattenhantering i hela kommunen för att inte målkonflikter ska uppstå om markanvändning i framtiden.

Längs med Emån samt Alsterån föreslås ett antal LIS-områden. Dessa riskerar att påverkas av erosion, ras och skred, då vattendragen är särskilt utpekade som riskområden i Skreddatabasen (SGU). I översiktsplanen anges att markens långsiktiga lämplighet för bebyggelse ska utföras vid en eventuell exploatering. Utöver detta ska större sammanhängande grönområden bevaras vilket ger goda förutsättningar för att minska risken för ras, skred och erosion. Inga negativa effekter bedöms uppstå avseende ras och skred då det förutsätts att kommunen hanterar riskerna i kommande planprocess genom exempelvis geotekniska undersökningar, samt anpassa bebyggelse efter rådande geotekniska förutsättningar.

6.9.4 Nollalternativets konsekvenser

Nollalternativet hanterar klimatanpassningsfrågor mycket bristfälligt. Ställningstaganden och resonemang till översvämning och klimatanpassning på en generell nivå saknas helt. Inga strategier finns hur kommunen avser att arbeta med ett klimatanpassat samhälle samt hur kommunen avser att hantera översvämningssrisker, skyfall, ras och skred etcetera.

I nollalternativet finns översvämningssrisker identifierade inom vissa av de föreslagna utbyggnadsområdena, men dessa avses att hanteras på en sådan detaljerad nivå, och med så små åtgärder att dessa i dagsläget inte är aktuella. Översvämningssriskerna är inte karterade för att hantera konsekvenserna vid ett 30-års regn för scenario 2040 och ett 100-års regn för scenario 2100 beräknats. Nollalternativet medför att det i värsta fall finns risk för att klimatrelaterade risker uppkommer. Stora negativa effekter bedöms uppstå.

6.9.5 Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis har översiktsplanen hanterat de klimatrelaterade riskerna, och ger tydliga ställningstaganden för hur dessa ska hanteras i kommande prövningar. I översiktsplanen tar kommunen hänsyn till scenarion som visar 100 år framåt gällande havsnivåhöjning. Detta visar vidare på att kommunen väl är medvetande inför de klimathot som samhället står inför. Översiktsplanen

bedöms medföra måttliga positiva konsekvenser, då risken bedöms som minimal för att negativa konsekvenser ska uppstå från de klimatrelaterade riskerna.

I nollalternativet bedöms det finnas risk för att klimatrelaterade risker uppkommer. Stora negativa konsekvenser bedöms uppstå.

6.9.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

- Synliggör i markanvändningskartan om åtgärdsområden behöver avsättas för att minska riskerna i den bebyggda miljön.
- Kommunen bör vidare utreda och avsätta ytor för fördröjnings- och dagvattendammar som säkerställs på markanvändningskartan.
- Kommunen bör i översiktsplanen peka ut de befintliga multifunktionella anläggningar, exempelvis idrottsplatser, som kan avleda och omhänderta ökande dagvattenflöden och skyfall.

6.10 KLIMATPÅVERKAN

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande.

6.10.1 Bedömningsgrunder

Sverige har satt målet att vara klimatneutrala till år 2045. För att uppnå detta mål krävs både minskade utsläpp och en ökad upptagningsförmåga av växthusgaser genom exempelvis kolsänkor (Regeringen, 2019).

För Kalmar län finns en antagen Klimat- och energistrategi⁷. I denna anges att år 2030 ska utsläppen av växthusgaser i Kalmar län vara minst 80 procent lägre än år 1990, samt att år 2030 är Kalmar län en fossilbränslefri region. Klimat- och energistrategin identifierar sex insatsområden som är prioriterade och viktiga för att begränsa klimatpåverkan, där anges transporter som ett viktigt åtgärdsområde för att minska utsläppen av växthusgaser och uppnå klimatneutralitet.

6.10.2 Förutsättningar

Transporter utgör en tredjedel av Kalmar läns utsläpp av växthusgaser. Totalt tankades drygt 2,5 TWh bensin och diesel i länet under år 2016. Mellan år 1990 och 2015 har koldioxidutsläppen från transporter i Kalmar län minskat med sju procent. Samtidigt har energianvändningen för transporter i Kalmar län ökat med 31 procent (2016) sedan 1990. Detta beror på fler fordon i trafik mot år 1990 och bränslesnålare fordon. Den största delen av utsläppen från vägtransportsektorn står personbilar för (65 procent).⁸

E22 är en av Sveriges stamvägar, och ingår i Europaväg 22. Vägen är ett av de viktigaste transportstråken inom kommunen, och används för både person- och godstransporter. Väg 34 är också ett viktigt transportstråk, både för kommunen och regionen. Vägen går från E22, mot nordväst.

⁷ Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023, länsstyrelsen i Kalmar län

⁸ Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023, länsstyrelsen i Kalmar län

Ett järnvägsspår, Blomstermåla (Sandbäckshult) – Mönsterås Bruk, går igenom Mönsterås stad. Banan tar av från järnvägen Kalmar-Linköping vid Sandbäckshult som ligger strax norr om Blomstermåla. Banan trafikeras av Green Cargo, som kör 1-2 gånger varje vardag mellan Kalmar och Mönsterås bruk.⁹ Inga persontransporter förekommer.

Väg 34, E22 och järnvägar i Mönsterås kommun är utpekade som riksintressen för kommunikationer.

6.10.3 Översiktsplanens konsekvenser

Energianvändningen i Sverige har minskat något under de senaste åren. Naturvårdsverket konstaterar dock i uppföljningen av det nationella miljömålet *Begränsad klimatpåverkan* att målet inte kommer att nås med befintliga och beslutade styrmedel. Halterna av växthusgaser i atmosfären ökar. För att hålla den globala temperaturökningen så långt under två grader som möjligt och minska risken för farlig klimatpåverkan behöver de globala utsläppen på sikt nå ned kring noll. För att klara denna stora omställning krävs både samhällsförändringar och teknikutveckling.

I Sverige fortsätter de klimatpåverkande utsläppen att minska. Däremot är utsläppen som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder totalt sett oförändrade. En av de största utmaningarna står transporterna för. Under de senaste åren har utsläppen från vägtrafik enligt Naturvårdsverket minskat något (www.naturvardsverket.se). Effektivare fordon och framför allt en ökad användning av biodrivmedel är de viktigaste förklaringarna. För att skapa en fossiloberoende fordonsflotta år 2030 behöver dock styrmedel och åtgärder skärpas.

Utgångspunkten för kommunens planering av bostäder är att nya bebyggelseområden ska placeras i anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service, vilket ger förutsättningar för en lättillgänglig och effektiv kollektivtrafik samt förutsättningar att begränsa utsläpp av växthusgaser. Även en utveckling mot en blandning av funktioner så som service, arbetsplatser och bostäder i de olika förtätningsområdena innebär att förutsättningar skapas för att vardagliga ärenden kan utföras till fots eller med cykel. Inriktningen bedöms vara i linje med det nationella målet om *noll nettoutsläpp av växthusgaser till 2045*, samt är i linje med länets antagna *Klimat- och energistrategi*. Samtidigt förordar kommunen trafikplatser i anslutning till Mönsterås och E22 i Ålem, vilket ökar framkomligheten för fordonstrafik och motverkar klimatmålet och Klimat- och energistrategin.

I översiktsplanen redovisas ett antal noder för kollektivtrafik med buss, där även pendlarparkeringar ska finnas. För en av noderna för busstrafik anges målbilden för området ett koncept för BRT- Bus rapid transit, vilket är snabbussar för direkttrafik i och utanför regionen. Noderna möjliggör smidiga byten och möjligheter att åka kollektivt ökar. Genom att föreslå pendlarparkeringar i anslutning till noderna främjas kombinationsresor, och ger positiva effekter gällande klimatsmart resande.

Enligt översiktsplanen är kommunens inriktning att det befintliga järnvägsspåret mellan Mönsterås och Södra ska utvecklas. Genom utveckling av spårområdet och utpekandet av en järnvägsstation i Mönsterås ökar möjligheterna att åka tåg till Södra. Jämfört med buss är restiden med tåg mycket kortare, vilket ger bättre förutsättningar för att fler väljer tåg i stället för buss eller bil. Ett stationsläge pekas även ut i Ålem, då en ny station skulle möjliggöra ökad pendling söderut till

⁹ Banguide - Blomstermåla-Mönsterås - järnväg.net (jarnvag.net)

Kalmar, men även norrut mot Linköping. Ett tågstopp i Ålem bedöms stärka samhället, minska restiden till Kalmar avsevärt, samt öka möjligheterna för att åka kollektivt regionalt. Sammantaget medför tågstopp och nya stationslägen att biltrafiken kan minska, vilket ger minskade utsläpp av växthusgaser och minskade bullernivåer.

I översiktsplanen anges att kommunen ska verka för en elektrifiering av Stångådalsbanan inklusive bandelen till Södras verksamhetsområde. Detta medför att hastigheterna kan öka, vilket leder till en ökad kapacitet och möjliggör utökad trafikering. En elektrifiering av Stångådalsbanan ger inte bara fördelar för Mönsterås kommun utan för hela region Kalmar. Idag går godstransporterna enbart till Södras anläggning från Kalmar, men genom utvecklingen av ett triangelspår vid Sandbäckshult möjliggörs godstrafik från Mönsterås även norrut till bland annat Oskarshamn, Hultsfred och Nässjö. Triangelspåret skulle därför ha stor betydelse för Mönsterås verksamheter och industrier, och verka för att godstransporter går på bana i stället för på väg, vilket vidare medför minskade utsläpp från lastbilstrafik, och ge positiva effekter.

För att öka kommunens attraktivitet för både kommuninvånare och besöksnäringen föreslås en ny färjeförbindelse till Öland. En ny regional koppling till Öland möjliggör en hållbar och tidseffektiv resväg till Öland, och medför också ökade utbud mellan Öland och Mönsterås kommun, såsom turism.

Idag har Mönsterås kommun ett relativt väl utbyggt cykelnät som länkar samman de olika orterna i kommunen. För att ytterligare stärka möjligheten att cykla föreslås sträckorna Finsjö-Habbestorp, Blomstermåla -Sandbäckshult, Ålem-Kåremo via Patamalm och Kuggås-Drakenäsvägen utökas med gång- och cykelvägar. För att stärka de hållbara resalternativen, och samtidigt främja rörelse samt en god folkhälsa, anger översiktsplanen att cykelstråk mellan Mönsterås kommun och grannkommunerna behöver anläggas. Genom att stärka gång- och cykelnätet kan invånarna erbjudas en mer hälsosam och hållbar livsmiljö samt främja ett fossilfritt samhälle. Ett väl utbyggt gång- och cykelnät ger dessutom barn och ungdomar trygga och säkra vägar till och från skolorna. Översiktsplanen bedöms bidra till att minska de biltransporter som är kortare än cirka tre kilometer. För de resor som är mer än tre kilometer, bedöms bilen fortsatt vara det dominerande färdssättet.

Översiktsplanens förslag har en stor inverkan på den mängd kol som kan komma att frigöras till atmosfären. Mängden ianspråktagen oexploaterad mark samt vilket typ av mark som tas i anspråk har betydelse för översiktsplanens klimatpåverkan. En ökad valfrihet till boende på landsbygden riskerar att bli resurskrävande då större ytor mark tas i anspråk för utbyggnad av bostäder och infrastruktur. Oexploaterade ytor tas i anspråk även när tätorterna växer, men med en större täthet kan markanspråken begränsas.

Skogsmark är en stor koldioxidsänka och hjälper till att nå målet om begränsad klimatpåverkan. När skog avverkas permanent försvinner också skogens ekosystemtjänst i form av att ta upp och binda kol genom fotosyntes. I översiktsplanen behålls stora sammanhängande skogsmarker, vilket bidrar till positiva effekter. Även våtmarker har en betydande förmåga att leverera viktiga ekosystemtjänster som att binda och lagra kol och är därför viktiga att inte exploatera. Översiktsplanen bör kompletteras med ett resonemang huruvida kommunen avser att kompensera för minskningen av kolsänkor.

Vid bruket föreslås ytor för nya verksamhet- och industriområden i anslutning till det befintliga verksamhetsområdet. Detta bedöms som positivt, då Södras verksamhetsområde tillåter andra företag nyttja befintlig service som överskottsenergi från Södra. Att området ligger i direkt anslutning till järnväg och hamn, bidrar också till hållbara transporter.

Vid Grimhult planeras en biogasanläggning. Området är detaljplanelagt och översiktsplanen säkerställer verksamhetens utveckling. I och omkring Mönsterås kommun finns många lantbrukare med djurhållning vilket innebär kortare transportsträckor för gödsel som sedan omvandlas till flytande biogas. Positiva effekter bedöms uppstå.

Mönsterås kommun har kommit långt i vindkraftsetableringen jämfört med övriga kommuner i länet. År 2022 invigdes vindkraftparken i Åby-Alebo som är södra Sveriges största vindkraftspark. Kommunens långsiktiga vision är att öka mängden förnyelsebara energikällor och en av översiktsplanens strategier är att möjliggöra en hållbar och grön framtid. Vindkraften utgör en stor del av möjligheterna till en hållbar energiförbrukning. Vidare redovisas ett antal ställningstaganden i översiktsplanen som berör vindkraft, och som säkerställer framtida etableringar. Kommunen avser också att ta fram en ny vindbruksplan, då den nuvarande är inaktuell. En ökad produktion av förnybar energi bidrar positivt till klimatomställningen.

6.10.4 Nollalternativets konsekvenser

Med nollalternativet höjer inte kommunen sin ambition och målsättning avseende klimat och energi. Inom några områden, exempelvis målsättningen av att ökad tillgänglighet till kollektivtrafik, samt gång- och cykel är översiktplaneförslaget och nollalternativet jämförbara, men överlag har nollalternativet en mindre tydlig strategi hur kommunen ska uppmuntra till ett hållbart resande, samt möjligheten till ett fossilfritt samhälle.

Till gällande översiktsplan (nollalternativet) finns en antagen vindbruksplan för hela kommunen. År 2020 gjordes en aktualiseringsprövning av vindbruksplanen där slutsatsen var att planen är inaktuell. Främst då ett antal viktiga aspekter förändrats sedan antagandet, särskilt gällande höjd på vindkraftverken. Även den tekniska utvecklingen har gjort kraftverken mycket mer effektiva idag. Det i sin tur resulterar i en annan typ av påverkan på landskapet och för de närboende.

Nollalternativet bedöms medföra negativa effekter, och har ingen viljeriktning hur kommunen ska arbeta mot ett samhälle som medför en positiv påverkan på klimatmålen.

6.10.5 Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis eftersträvar översiktsplanen ett minskat transportbehov genom utbyggnadsprinciperna. Samtidigt antas behovet öka något till följd av ökad befolkning i både centrala och perifera lägen, samt de föreslagna åtgärderna med nya trafikplatser i Ålem och Mönsterås. Översiktsplanens konkreta utvecklingsförslag samt dess ställningstaganden bedöms ge goda förutsättningar för en minskad klimatpåverkan. Värt att notera är dock att det i dagsläget är svårt att veta digniteten av det generella och kommande transportbehovet. Översiktsplanen bedöms medföra måttliga positiva konsekvenser för klimatpåverkan.

Nollalternativet saknat tydliga strategier för hur kommunen ska arbeta mot ett samhälle som medför en positiv påverkan på klimatmålen. Nollalternativet bedöms medföra måttliga negativa konsekvenser.

6.10.6 Fortsatt arbete samt möjliga åtgärder

- Säkerställ, genom dialog med regionen, att utbudet av klimatvänliga resealternativ ökar i takt med invånarna.
- Utöver fysiska åtgärder inom kommunen krävs även satsningar på attitydförändringar hos invånarna. En hållbar resandekultur behöver fortsatt stödjas och vidareutvecklas för att minska utsläpp av växthusgaser.
- Redovisa i översiktsplanen hur kommunen avser att arbeta med kolsänkor i den fysiska planeringen.
- Öka andelen områden som kan verka som kolsänkor, till exempel genom att restaurera våtmarker.

7 EKOSYSTEMTJÄNSTER

7.1 BEGREPPET EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster är produkter och tjänster som människor får från naturens olika ekosystem. Funktioner, strukturer och processer i ekosystemen tillhandahåller ekosystemtjänster, som i sin tur skapar nyttor för oss människor. Ett ekosystem kan bidra med olika typer av ekosystemtjänster. Grönområden och vatten i en stad tillhandahåller ekosystemtjänster som kan ge bättre luftkvalitet, bättre lokalklimat, bullerdämpning och naturupplevelser. En skog kan bidra med vattenreglering, kolbindning, pollinering, upplevelser och produktion av livsmedel, träråvara och bioenergi.

Ekosystemtjänster är indelade i kategorierna försörjande, reglerande, kulturella och stödjande ekosystemtjänster (Naturvårdsverket, 2017). Senast år 2025 ska en majoritet av Sveriges kommuner integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning av den byggda miljön i städer och tätorter (Boverket, 2021b).

7.2 GRUNDEVATTEN

Ekosystemtjänsten vattenförsörjning (dricksvatten) ingår i de försörjande ekosystemtjänsterna. Dricksvatten genom grundvattenmagasin tillhandahålls genom att vatten filtreras och renas genom jord via avrinning från sjöar och vattendrag. Översiktsplaneförslaget bedöms medföra positiva effekter på det tjänsteskapande området grundvatten genom att hänsyn ska tas till områden som är av betydelse för grundvattenbildning samt minskade föroreningsbelastningar. Lokalt kan dock negativa konsekvenser uppstå på ekosystemtjänsten genom hög belastning och saltvatteninträngning i lokala grundvattenmagasin.

7.3 VÅTMARKER, VATTENDRAG, SJÖAR OCH HAV

Ekosystemtjänsten rening och reglering av vatten och skydd mot extremväder ingår i de reglerande ekosystemtjänsterna. Våtmarker kan reglera vatten och leda till minskade risker för översvämningar men även minska risken för torka genom att vatten buffras. Våtmarker reglerar även färskvattenkemin genom levande processer (närlingsreglering) vilket leder till renare vatten. I nuläget saknas ställningstaganden kopplat till våtmarker, samt hur kommunen avser att arbeta med våtmarker samt vattendrag eller som kolsänka som en reglerande ekosystemtjänst. Inga nya våtmarker föreslås.

I kommunen finns Ramsarområden, vilka ligger inom de utpekade blå-gröna stråken på markanvändningskartan och är därför skyddad från en exploatering.

I översiktsplanen pekas grönområden, samt blå strukturer ut på markanvändningskartan. Ett antal ställningstaganden anges som både säkerställer och skyddar de blå områdena, vilket bidrar till positiva effekter för grön infrastruktur samt konnektivitet. Säkerställandet bidrar även till positiva effekter för den understödjande ekosystemtjänsten biologisk mångfald och fotosyntes.

Översiktsplanen bidrar till ekosystemtjänster inom våtmarker, vattendrag och sjöar, men bör även reglera våtmarker för att bidra till en högre grad av positiva konsekvenser.

7.4 JORDBRUKSMARK OCH BETESMARK

Odlingslandskapet, betesmark och åkermark tillhandahåller flera ekosystemtjänster varav de flesta ingår i de försörjande tjänsterna, exempelvis ekosystemtjänsten matförsörjning. Produktion av mat, möjligheter till djurhållning, livsmedel och material som bioenergi tillhandahålls genom det tjänsteskapande området jordbruksmark. Planförslaget tar i anspråk en liten del av kommunens produktiva jordbruksmark och bedöms leda till små eller obetydliga effekter på de försörjande tjänsterna.

7.5 SKOG OCH GRÖNYTOR

Bevarandet av grönområden, utpekandet samt utvecklandet kommunens blå-gröna strukturer bedöms förbättra förutsättningarna för att stärka den gröna infrastrukturen, för arters fortplantning, födosök och spridning, samt för variationsrikedom och växelverkan mellan arter, vilket bidrar till de stödjande ekosystemtjänsterna biologisk mångfald, ekologiskt samspel och livsmiljöer. Skog och grönytor kan bidra med ekosystemtjänsten reglerande av lokalklimat, genom att träd och grönytor i centrumområden reglerar mikroklimat och ger behagligare temperaturer. Bevarandet av större sammanhängande grönområden, öppna vattenytor och gröna närmiljöer ger goda förutsättningar för reglerande ekosystemtjänster att motverka en urban värmeeffekt.

Precis som att våtmarker kan skydda mot extremväder kan grönområden bidra med samma ekosystemtjänst genom att möjliggöra översvämningssytor och fördröja avrinning. Bevarandet av gröna ytor ger goda förutsättningar för reglerande ekosystemtjänster att motverka översvämningar.

Grönområden kan bidra med ekosystemtjänsten erosionsskydd genom att rötter binder jord och sediment och motverkar att jorden sköljs bort vid regn. Bevarandet av gröna ytor ger goda förutsättningar för reglerande ekosystemtjänster att minska risken för erosion.

Nya och bevarade grönområden/strukturer, både inom större grön- och skogsområden och i bebyggelse, bidrar även till pollinering, vilket i sin tur kan stärka de stödjande ekosystemtjänsterna.

Tillgången till grönska och natur för invånarna tryggas och eventuellt förbättras genom att eftersträva tätortsnära natur samt genom att bevara befintliga grönområden och integreringen av grönytor i bebyggelsen, vilket bedöms bidra till ekosystemtjänsterna fysisk hälsa, mentalt välbefinnande, kunskap och inspiration, social interaktion, samt kulturarv och identitet.

8 KUMULATIVA EFFEKTER

8.1 BEGREPPET KUMULATIVA EFFEKTER

Kumulativa effekter uppstår när flera olika effekter samverkar med varandra. Det kan handla om att olika typer av effekter från en och samma verksamhet samverkar eller att effekter från olika verksamheter samverkar. Exempelvis kan både buller och luftföroreningar innebära hälsoeffekter. Ett annat exempel kan vara när en skyddsvärd naturmiljö påverkas både av utsläpp till vatten och av att markyta tas i anspråk.

Kumulativa effekter kan beskrivas som effekter som samverkar på olika sätt. De kan vara antingen additiva, synergistiska eller motverkande. En additiv effekt uppstår när två eller flera effekter tillsammans leder till en effekt som är lika stor som summan av de individuella effekterna. Detta kan exempelvis handla om ett grundvattenuttag ur en och samma grundvattenreservoar. Effekten av uttaget blir lika stort som summan av de båda uttagen.

En synergistisk effekt är en effekt där kombinationen blir större än summan av de enskilda aktiviteterna. Detta kan exempelvis vara ett utsläpp av både näring och varmvatten till ett vattendrag. Kombinationen av dessa orsakar en algbloomning och en minskad syrehalt som är större än den additiva effekten av var och en för sig.

8.2 BEDÖMNING AV KUMULATIVA EFFEKTER

8.2.1 Klimat

Kumulativa effekter avseende klimat beskriver översiktsplanens konsekvenser för klimatpåverkan i kommunen, exempelvis genom utsläpp av växthusgaser, samt hur översiktsplanen anpassar samhället till den oundvikliga påverkan som klimätförändringen för med sig, och som i grund botten beror på klimätpåverkan.

En tätare bebyggelse kan förstärka effekterna av höga temperaturer och värmeböljor, och samtidigt öka dagvattenflöden till följd av att tidigare genomsläppliga ytor delvis hårdgörs. Gröna ytor och buffertzoner, både i och utanför bebyggelsen, kan motverka dessa effekter genom att verka temperaturreglerande och dessutom omhänderta och rena dagvatten samt fördröja större vattenmängder vid skyfall. Grönområden motverkar också ras, skred och erosion.

Översiktsplanen har ambitionen om ett minskat transportbehov, främst genom att koncentrera invånarna till de större orterna i kommunen, där det redan finns en del samhällsservice, samt minskade utsläpp från de transporter som förekommer, bland annat genom att förbättra förutsättningar för ötkad kollektivtrafik och gång- och cykel. Detta kan påverka infrastrukturen i stort, bostadsbebyggelse samt natur- och kulturområden.

Översiktsplanen möjliggör en utveckling för förnybara energikällor, såsom vindkraft, biogas och solceller, vilket påverkar klimatet positivt.

8.2.2 Miljö

Med kumulativa effekter för begreppet miljö avses här hur planförslaget sammantaget påverkar kommunens gröna och blåa områden, det vill säga områden som inte är ianspråktagna för mänskliga aktiviteter, samt dessa områdens tillstånd och kvaliteter.

Planförslaget innebär att förutsättningarna för den gröna miljön till viss del stärkts genom nya grönstråk i befintlig bebyggelse, samt inom och i anslutning till utvecklingsområdena. Å andra sidan innebär en del av bebyggelseutvecklingen att delar av gröna områden tas i anspråk och försvinner. Eftersom föreslagen bebyggelseutveckling ska ske inom eller i anslutning till redan ianspråktagna områden och områden med höga naturvärden ska undvikas bedöms de negativa effekterna begränsas.

Ökat omhändertagande av både avloppsvatten och dagvatten förbättrar tillståndet i vattenförekomsterna, både i åar och i havet. Även om påverkanskällor försvinner i samband med att förändringsområden ansluts till kommunalt avlopp och markföroreningar åtgärdas vid bebyggelseutveckling, kommer påverkan fortsättningsvis pågå från områden som inte anslutits, och som inte exploateras. I kombination med klimatförändringen kan synergistiska effekter uppstå som rentav påverkar statusklassningen av berörda vattenförekomster. Detta till följd av högre temperaturer och mer avrinning som förstärker processer som styr övergödning. En växande befolkning med ökat transportbehov riskerar att ytterligare påverka både gröna och blåa områden negativt.

8.2.3 Befolkning och hälsa

Förutsättningarna för god hälsa kan bland annat bero på vilka störningsmoment av olika slag som befolkningen utsätts för, samt hur tillgängligheten till rekreation, återhämtning och upplevelser ser ut. Planförslaget bedöms innebära att risken för allvarliga konsekvenser till följd av klimatförändringar, så som översvämningar samt ras och skred, minskar.

Bevarande och förstärkande av grönområden samverkar således med klimatanpassningar i samhällsplaneringen. Bostadsnära grönytor motverkar också till negativ påverkan från exempelvis trafik genom att rena luften och dämpa buller. I samband med ny bebyggelse och exploatering kommer markföroreningar att åtgärdas, vilket ytterligare minskar risken för negativ påverkan på människors hälsa, även om risken för exponering delvis kvarstår. Risken för trafikolyckor bedöms öka något till följd av ökad befolkning och trafik, dock föreslås planskilda korsningar på E22 för att öka trafiksäkerheten.

Planförslaget bedöms leda till att möjligheterna till rekreation ökar genom att möjligheterna för gång- och cykeltrafik ökar, samt att befintliga grönområden och nya grönstråk föreslås. Den satsning på rekreation och friluftsliv som planen föreslår bidrar till positiva effekter för befolkning och hälsa.

9 MILJÖMÅL

Sveriges miljömål är ett miljömålssystem som består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål samt ett antal etappmål. Syftet med målen är att bidra till genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Mönsterås kommuns nya översiktsplan bedöms beröra följande miljömål:

- 1. Begränsad klimatpåverkan
- 2. Frisk luft
- 7. Ingen övergödning
- 8. Levande sjöar och vattendrag
- 9. Grundvatten av god kvalitet
- 10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
- 11. Myllrande våtmarker
- 12. Levande skogar
- 13. Ett rikt odlingslandskap
- 15. God bebyggd miljö
- 16. Ett rikt växt och djurliv

Mönsterås kommun har antagna lokala miljömål¹⁰. De lokala miljömålen visar vad kommunen ska göra på lokal nivå för att hjälpa till att nå de nationella miljömålen och de miljömässiga målen i Agenda 2030. Miljömålen för Mönsterås kommun är indelade i fyra fokusområden:

1. Ett hållbart liv i Mönsterås kommun
2. Fossilbränslefri och energieffektiv kommun
3. En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald
4. Rent vatten i Mönsterås kommun

Under varje fokusområde finns fyra eller fem olika mål och förslag på åtgärder för att nå målen. Det finns också tre mål som berör alla fokusområden. De handlar om arbetssätt, upphandling och kommunikation.

Nedan görs en bedömning huruvida den nya översiktsplanen bedöms motverka eller medverka till att de nationella miljömålen samt de lokala miljömålen kan uppfyllas.

Begränsad klimatpåverkan

Lokalt miljömål - *Fossilbränslefri och energieffektiv kommun*

Översiktsplanen medför ett minskat transportbehov genom utbyggnadsprinciperna. Samtidigt antas behovet öka något till följd av ökad befolkning i både centrala och perifera lägen, samt de föreslagna åtgärderna med nya trafikplatser i Ålem och Mönsterås. Vidare satsar översiktsplanen på järnväg, samt att överföra tunga transporter till järnväg. Bland annat ska kommunen verka för en elektrifiering av Stångådalsbanan inklusive bandelen till Södras verksamhetsområde.

¹⁰ Miljömål 2020-2025 Mönsterås kommun, antagen i KF 2020-05-18

För att ytterligare stärka möjligheten att cykla föreslås ett antal vägsträckningar inom kommunen att förse med gång- och cykelstråk. Genom att stärka gång- och cykelnätet kan invånarna erbjudas en mer hälsosam och hållbar livsmiljö samt främja ett fossilfritt samhälle samt bidrar till att minska de biltransporter som är kortare än cirka tre kilometer. För de resor som är mer än tre kilometer, bedöms bilen fortsatt vara det dominerande färdssättet.

Kommunens långsiktiga vision är att öka mängden förnyelsebara energikällor och en av översiktsplanens strategier är att möjliggöra en hållbar och grön framtid. Vid bruket föreslås ytor för nya verksamhet- och industriområden i anslutning till det befintliga verksamhetsområdet, där de nya verksamheterna kan nyttja överskottsenergi från Södra. Vid Grimhult planeras en biogasanläggning, som kan användas som bränsle både i lastbilar och fartyg, eller inom industrin. Vidare redovisas ett antal ställningstaganden i översiktsplanen som berör vindkraft, samt solcellspark, och som säkerställer framtida etableringar.

Översiktsplanen bedöms medverka till att miljömålet uppfylls.

Frisk luft

Lokalt miljömål - *Fossilbränslefri och energieffektiv kommun*

Se bedömning under miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Ingen övergödning

Lokalt miljömål - *Rent vatten i Mönsterås kommun*

I översiktsplaneförslaget anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för miljö kvalitetsnormerna för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmänplats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning så ska kommunen säkerställa att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna. Ställningstagandena visar att kommunen har en medvetenhet samt en vilja med att arbeta för förbättrade vattenförekomster.

Översiktsplanen bedöms medverka till att miljömålet uppfylls.

Levande sjöar och vattendrag

Lokalt miljömål - *En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald*

I översiktsplaneförslaget anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för miljö kvalitetsnormerna för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Exempelvis anges att kommunens vatten ska skyddas mot åtgärder som negativt kan påverka vattenkvaliteten. Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmänplats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning så ska kommunen säkerställa att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna. Ställningstagandena visar att kommunen har en medvetenhet samt en vilja med att arbeta för förbättrade vattenförekomster.

I översiktsplanen pekas grönområden, samt blå-gröna strukturer ut på markanvändningskartan. Bland annat ett grönt stråk i nord-sydlig riktning mellan Alsterån och Emån. Ett antal

ställningstaganden anges som både säkerställer och skyddar de gröna och blå områdena, vilket bidrar till positiva effekter för grön infrastruktur samt konnektivitet.

Översiktsplanen bedöms medverka till att miljömålet kan uppnås.

Grundvatten av god kvalitet

Lokalt miljömål - *Rent vatten i Mönsterås kommun*

I översiktsplanen anges att hänsyn ska tas till områden som är av betydelse för grundvattenbildning. Exploatering och andra verksamheter som riskerar att försämra områdets naturliga förmåga att fördröja, rena och infiltrera vatten ska undvikas. Byggnation inom vattenskyddsområden ska ske restriktivt och undviks i områden med begränsad eller otillräcklig tillgång till grundvatten. Verksamheter som leder till en ökad infiltration av föroreningar ska förebyggas och undvikas.

Översiktsplanen bedöms medverka till att miljömålet uppfylls.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Lokalt miljömål - *En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald*

I översiktsplanen anges möjligheter att utveckla skärgården, samtidigt som dess värden beaktas. Blå-gröna strukturer. I översiktsplanen pekas blå-gröna strukturer ut på markanvändningskartan. Ett antal ställningstaganden anges som både säkerställer och skyddar de gröna och blå områdena, vilket bidrar till positiva effekter för grön infrastruktur samt konnektivitet.

Översiktsplanen bedöms medverka till att miljömålet uppfylls.

Myllrande våtmarker

Lokalt miljömål - *En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald*

I kommunen finns Ramsarområden, vilka ligger inom de utpekade blå-gröna står på markanvändningskartan och är därför skyddad från en exploatering. I nuläget saknas riktlinjer eller ställningstaganden kopplat till våtmarker, samt hur kommunen avser att arbeta med våtmarker samt vattendrag eller som kolsänka som en reglerande ekosystemtjänst. Inga nya våtmarker föreslås.

Översiktsplanen bedöms varken medverka eller motverka miljömålet.

Levande skogar

Lokalt miljömål - *Ett hållbart liv i Mönsterås kommun* samt *En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald*

Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen ska vara knuten till centralorten och serviceorterna, men bostadsbebyggelse föreslås även i landsbygdsorterna. Översiktsplanens strategi medför att andelen skogsmark som tas i anspråk bedöms vara begränsad i förhållande till den stora andel skogsmark som finns inom kommunen idag.

Översiktsplanen bedöms varken medverka eller motverka miljömålet.

Ett rikt odlingslandskap

Lokalt miljömål - Ett hållbart liv i Mönsterås kommun

Översiktsplaneförslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för hushållning med naturresurser. Angivna ställningstaganden medför att resurserna prioriteras, och att fragmentering undviks. Andelen jordbruksmark som tas i anspråk för utbyggnad av bostäder är liten. Vidare kan positiva effekter uppstå för kommunen om det finns möjligheter att bosätta sig på landsbygden, och eventuellt öka befolknings- och serviceunderlaget i landsbygdsbyarna. Detta bidrar till möjligheterna att bevara jordbruksnäringen.

Översiktsplanen bedöms varken medverka eller motverka miljömålet.

God bebyggd miljö

Lokalt miljömål - *Ett hållbart liv i Mönsterås kommun*

Förutsättningarna för god hälsa kan bland annat bero på vilka störningsmoment av olika slag som befolkningen utsätts för, samt hur tillgängligheten till rekreation, återhämtning och upplevelser ser ut. Planförslaget bedöms innebära att risken för allvarliga konsekvenser till följd av klimatförändringar, så som översvämningar samt ras och skred, minskar.

Bevarande och förstärkande av grönområden samverkar således med klimatanpassningar i samhällsplaneringen. Bostadsnära grönytor motverkar också till negativ påverkan från exempelvis trafik genom att rena luften och dämpa buller. I samband med ny bebyggelse och exploatering kommer markföroreningar att åtgärdas, vilket ytterligare minskar risken för negativ påverkan på människors hälsa, även om risken för exponering delvis kvarstår. Risken för trafikolyckor bedöms öka något till följd av ökad befolkning och trafik, dock föreslås planskilda korsningar på E22 för att öka trafiksäkerheten.

Planförslaget bedöms leda till att möjligheterna till rekreation ökar genom att möjligheterna för gång- och cykeltrafik ökar, samt att befintliga grönområden och nya grönstråk föreslås. Den satsning på rekreation och friluftsliv som planen föreslår bidrar till positiva effekter för befolkning och hälsa.

Översiktsplanen möjliggör för utbyggnad av kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik vilket stärker tillgängligheten för framför allt barn och äldre och skapar ett samhälle där olika människor kan röra sig och nyttja olika områden likvärdigt. Möjligheten till bebyggelse i de mindre orterna stärker möjligheten till bibehållen service och ökar därmed möjligheten för exempelvis äldre eller barnfamiljer att bo kvar. Planen verkar för att stärka näringslivet genom utvecklingsområden för verksamheter, detta kan skapa fler arbetstillfällen och möjlighet till utbildning i kommunen.

Översiktsplaneförslaget bedöms medverka till att miljömålet kan uppnås.

Ett rikt växt och djurliv

Lokalt miljömål - *En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald*

Översiktsplaneförslaget säkerställer blå-gröna stråk samt grönområden, vilket medför att stora natur- och friluftsområden undantas från exploatering. Ett antal ställningstaganden anges som säkerställer

och skyddar de gröna och blå områdena, vilket bidrar till grön infrastruktur samt konnektivitet. Säkerställandet bidrar även till positiva effekter för den understödjande ekosystemtjänsten biologisk mångfald och fotosyntes.

Vidare satsar kommunen på att utöka gång- och cykelvägar, vilket medför en tillgänglighet till natur- och rekreationsområden.

Översiktsplaneförslaget bedöms medverka till att miljömålet kan uppnås.

10 SAMLAD BEDÖMNING AV MILJÖPÅVERKAN

I föreliggande avsnitt görs en samlad bedömning av översiktsplaneförslaget, samt påverkan på nationella miljömål och miljökvalitetsnormer, påverkan på riksintresseområden samt ekosystemtjänster.

För att kunna genomföra det som anges i planförslaget krävs dels framtagande av detaljplaner, dels prövningar och beslut enligt plan- och bygglagen (exempelvis bygglov) och miljöbalken. Under kommande planprocesser och prövningar kommer de utredningar och miljöbedömningar som krävs i vart enskilt fall att utföras, för att kunna konkretisera de mål och ställningstaganden som anges i planen. Och i det fall kommande detaljplan bedöms medföra en betydande miljöpåverkan kommer även en MKB att tas fram. Det är i det skedet möjligt att göra mer specifika och detaljerade miljöbedömningar

10.1 ÖVERSIKTSPLANENS MILJÖKONSEKVENSER

Som tidigare har redovisats i avsnitt två, har Mönsterås kommun genomfört ett avgränsningssamråd avseende föreliggande miljökonsekvensbeskrivning. Resultatet av samrådet är att följande aspekter kan medföra en betydande miljöpåverkan, och ska därför hanteras inom de ekologiska aspekterna i hållbarhetsbedömningen:

- Hälsa
- Klimat
- Naturresurser
- Kulturmiljö
- Vatten

I nedanstående tabell, tabell 2, redovisas en samlad bedömning av konsekvenserna på de avgränsade aspekterna.

Tabell 2. Samlad bedömning av konsekvenserna på avgränsade aspekter.

Aspekt	Avgränsning av aspekt	Planförslaget	Nollalternativet
Naturmiljö	Påverkan på viktiga naturmiljöer, riksintressen, grön infrastruktur, biologisk mångfald, samt värdetrakter.	Små positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Kulturmiljö	Påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt påverkan på det gamla kulturella odlingslandskapet.	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Rekreation och friluftsliv	Påverkan på riksintresseområden enligt 3 och 4 kap miljöbalken, närrekreationsområden samt de	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser

	grönområden som bedöms vara viktiga för invånarnas hälsa och välbefinnande.		
Vatten	Påverkan på grundvatten, ytvatten, dagvatten samt spill- och dricksvatten.	Små positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Hushållning med naturresurser	Påverkan på jord- och skogsbruk.	Inga/obetydliga konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Människors hälsa	Påverkan på människors hälsa från buller samt luftföroreningar.	Måttliga positiva konsekvenser	Inga/obetydliga konsekvenser
Risk och säkerhet	Aspekten är avgränsad till risker kopplade till farligt gods samt förorenade områden.	Inga/obetydliga konsekvenser	Inga/obetydliga konsekvenser
Klimatanpassning	Påverkan på klimat utifrån risker av ras, skred, erosion samt översvämningar.	Måttliga positiva konsekvenser	Stora negativa konsekvenser
Klimatpåverkan	Möjligheterna till ett klimatsmart resande.	Måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser

Överlag bidrar översiktsplaneförslaget till mellan små och måttliga positiva konsekvenser beroende på aspekt. Graden av positiva konsekvenser kan öka om föreslagna åtgärder beaktas i det kommande arbetet. Inom vissa aspekter behöver ställningstaganden kompletteras, göras tydligare eller konkretiseras för att kunna få önskvärda effekter och utgöra ett komplett underlag inför framtida detaljplan- eller bygglovsprocesser.

För nollalternativet varierar konsekvenserna av negativ grad. Allra störst negativa konsekvenser uppstår för aspekten *Klimatanpassning*, då befintlig översiktsplan i stort saknar ställningstaganden och ambitioner för hur kommunen ska arbeta med klimatrelaterade skyddsåtgärder som exempelvis ökade flöden vid skyfall. De negativa konsekvenserna beror också till stora delar av att nollalternativet saknar ställningstaganden, eller så är dessa svaga och allt för övergripande.

10.2 MÅLUPPFYLLESE AV MILJÖMÅL

Översiktsplanen bedöms medverka till att de flesta av de berörda miljömålen uppnås. Inget av de berörda miljömålen motverkas.

10.3 PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSEOMRÅDEN

Inom Mönsterås kommun finns ett flertal riksintresseområden för naturmiljö enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Ett flertal av de föreslagna utbyggnadsområdena för bebyggelse medför intrång eller ligger i direkt anslutning till några av riksintresseområdena. Riksintresseområden utgör känsliga och värdefulla miljöer där ny bebyggelse kan medföra negativa effekter. Påverkan kan vara antingen direkt, där värdefulla miljöer kan försvinna, eller indirekt där förutsättningar för riksintresseområde kan förändras (exempelvis genom avvattning, bullerpåverkan etcetera).

Risk för negativa konsekvenser bedöms på riksintresseområdet för naturmiljö *Mönsterås skärgård* samt *Emåns vattensystem*.

Positiva konsekvenser bedöms uppstå för riksintresse för kommunikationer genom de infrastrukturåtgärder som föreslås i översiktsplaneförslaget.

10.4 PÅVERKAN PÅ MILJÖKVALITETSNORMER

Miljökvalitetsnormer anger den lägsta acceptabla miljökvaliteten i mark, vatten och luft och finns reglerade i miljöbalkens kapitel 5. Normerna syftar till att skydda miljön och människors hälsa. Mönsterås kommun berörs inte av miljökvalitetsnormerna för fisk- och musselvatten.

LUFT

Luftkvaliteten inom Mönsterås kommun är, liksom i andra glesbygdskommuner, idag god. Översiktsplaneförslaget saknar konkreta ställningstaganden kopplade till luftkvalitet, men då kommunen utgör en landsbygdskommun, och de uppmätta värdena av luftföroreningar är långt under miljökvalitetsnormerna, bedöms inte behovet vara av samma dignitet som för en kommun som har stora och täta städer med hög andel trafik. Föreslagna utbyggnadsområden bedöms inte medföra en så stor trafikökning att det finns risk för att gränsvärdena för MKN för utomhusluft ska överskridas. Exploatering som föreslås nära vägar med hög trafikintensitet bör utredas i detaljplaneskedet för att säkerställa att god luftkvalitet.

BULLER

Sannolikt kommer trafiken öka i framtiden, och med den ökar även bullerpåverkan. Den framtida trafikökningen från de utpekade utvecklingsområdena för bebyggelse och verksamheter är inte beräknad, men bullerpåverkan bedöms som begränsad. Den nya bebyggelsen som föreslås i Mönsterås och Ålem ligger i områden som kan vara påverkade av trafikbuller från E22, dock kan åtgärder genomföras och säkerställas i kommande detaljplaner, varför ingen negativ påverkan bedöms uppstå.

VATTEN

Miljökvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år. Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status (det så kallade förbättringskravet). I översiktsplaneförslaget anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för miljökvalitetsnormerna för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Exempelvis anges att kommunens vatten ska skyddas mot åtgärder som negativt kan påverka vattenkvaliteten, i anslutning till transporter av farligt gods och andra risk-anläggningar ska detta särskilt beaktas.

Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmänplats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning så ska kommunen säkerställa att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna. Ställningstagandena visar att kommunen har en medvetenhet samt en vilja med att arbeta för förbättrade vattenförekomster.

10.5 PÅVERKAN PÅ EKOSYSTEMTJÄNSTER

Översiktsplaneförslaget bedöms till stora delar medföra positiva konsekvenser för de försörjande ekosystemen, såsom vattenförsörjning (dricksvatten). Odlingslandskapet, betesmark och åkermark tillhandahåller flera ekosystemtjänster varav de flesta ingår i de försörjande tjänsterna, exempelvis ekosystemtjänsten matförsörjning. Planförslaget tar i anspråk en liten del av kommunens produktiva jordbruksmark och bedöms leda till små eller obetydliga effekter på de ekosystemtjänster som jordbruksmarken tillhandahåller.

Även inom det tjänsteskapande området bedöms planförslaget medföra positiva effekter genom att hänsyn ska tas till områden som är av betydelse för grundvattenbildning samt minskade föroreningsbelastningar.

För de stödjande ekosystemtjänsterna bedöms stora positiva konsekvenser uppstå genom att översiktsplanen pekar ut grönområden, samt blå-gröna strukturer. Dessa bidrar till grön infrastruktur, arters fortplantning, födosök och spridning, samt för variationsrikedom och växelverkan mellan arterna. Nya och bevarade blå-gröna strukturer bidrar även till pollinering, vilket stärker de stödjande ekosystemtjänsterna.

För de reglerande ekosystemtjänsterna bidrar skog och grönytor med reglering av bland annat lokalklimat, genom att träd och grönytor i centrumområden reglerar mikroklimat och ger behagligare temperaturer. Bevarandet av större sammanhängande grönområden, öppna vattenytor och gröna närmiljöer ger goda förutsättningar för reglerande ekosystemtjänster och motverkar en urban värmeeffekt. Graden av de positiva konsekvenserna av de reglerande ekosystemtjänsterna kan öka om kommunen kompletterar översiktsplanen med ställningstaganden kopplat till våtmarker samt hur kommunen avser att arbeta med våtmarker samt vattendrag eller som kolsänka.

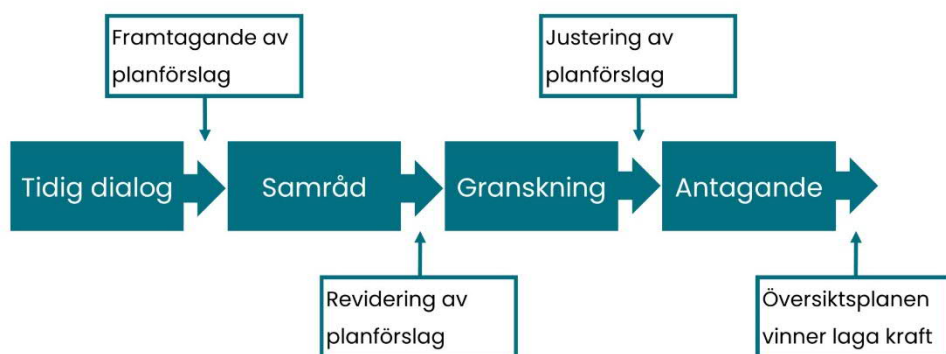
Översiktsplaneförslaget medför att tillgången till grönska och natur för invånarna tryggas och förbättras genom att eftersträva tätortsnära natur samt genom att bevara befintliga grönområden och integreringen av grönytor i bebyggelsen, vilket bedöms bidra till de kulturella ekosystemtjänsterna fysisk hälsa, mentalt välbefinnande, kunskap och inspiration, social interaktion, samt kulturarv och identitet.

11 FORTSATT ARBETE OCH UPPFÖLJNING

Denna MKB är en del av samrådshandlingen av Mönsterås kommuns nya översiktsplan. Samrådet planeras hållas under årsskiftet 2023/2024 och då lämnas möjlighet för allmänheten och andra att ge synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och förslaget till översiktsplan.

Enligt miljöbalken ska kommunen ta hänsyn till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter innan planen eller programmet antas, vilket innebär att kommunen i arbetet med att ta fram översiktsplanen aktivt måste ta ställning till resultaten av miljökonsekvensbeskrivningen, åtgärdsförslag och inkomna samrådssynpunkter. Efter samrådet sker därför en omarbetning av förslaget för att planen sedan kan gå ut på granskning där myndigheter och medborgare återigen får tycka till.

Målet är att ha en färdigt antagen översiktsplan under år 2023.

Enligt 6 kap. 11 § miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innefatta en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. Miljöpåverkan av förslaget till översiktsplanen för Mönsterås kommun kommer att följas upp i samband med utredningar och undersökningar inför eventuell exploatering vid till exempel detaljerade planarbeten eller bygglovsprövningar.

Miljösituationen i kommunen följs även kontinuerligt upp inom ramen för det befintliga miljöarbetet i kommunen. Åtgärdsförslag av miljökonsekvensbeskrivningen återfinns under respektive miljöaspekt i kapitel 6 under rubriken *Möjliga åtgärder*.

12 REFERENSER

Boverket (2007). Bostadsnära natur - inspiration & vägledning.

Boverket (2013). Planera för rörelse! – en vägledning om byggd miljö som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen

Länsstyrelsen i Kalmar län (2019). Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019-2023.

Länsstyrelsen Kalmar län (2016). Område av riksintresse för friluftsliv i Kalmar län.

Länsstyrelsen Kalmar län (2015). Underlag till riksintressen för kulturmiljövården.

Länsstyrelsen Kalmar län (2016). Värdering av ekosystemtjänster och samhällsnyttor i och i anknytning till Emån.

Mönsterås kommun (2003). Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun.

Mönsterås kommun (2017). Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i centrala Mönsterås samhälle.

Mönsterås kommun (2021). Nulägesbeskrivning med kulturhistorisk utgångspunkt – Kunskapsunderlag till ÖP.

Naturvårdsverket (2017). Viktiga begrepp i arbetet med grön infrastruktur

Naturvårdsverket (2005). Allmänt råd om påtaglig skada.

Naturvårdsverket. Skyddad natur. Webb-GIS.

Naturvårdsverket. Sveriges friluftsmål.

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/sveriges-friluftlivsmal>

Plan- och bygglagen (PBL). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

WWW.vattenkartan.se

WSP (2021). Dagvatten-, risk-, och sårbarhetsanalys.

WSP (2021). Dagvattenanalys och recipientutredning, Mönsterås kommun

SMHI. [Nationella emissionsdatabasen](#) | [SMHI](#)